

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav Dálného východu

Bakalářská práce

Václav Svoboda

Ústavní vývoj Čínské lidové republiky do roku 1982

**Constitutional Development of the People's Republic
of China before 1982**

Vedoucí práce:

Praha 2013

Mgr. Ondřej Klimeš, Ph.D.

Za trpělivost a konstruktivní připomínky děkuji Mgr. Ondřejovi Klimešovi, Ph.D.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů a sekundární literatury.

V Praze dne 4. února 2013

Václav Svoboda

Anotace:

Práce se zabývá ústavním vývojem v Čínské lidové republice od jejího založení (1949) po konec maoistické éry a vznik současné ústavy (1982). Zaměřuje se na formální aspekty ústavního práva. Pracuje především s obsahem Společného programu Čínského lidového politického poradního shromáždění a ústav let 1954, 1975 a 1978. Hlavní část se věnuje ústavě 1954, která vytvořila základy moderního čínského komunistického ústavního práva a stanovila předpoklady pro další vývoj.

Abstract

The present paper treats constitutional development of the People's Republic of China since its establishment (1949) till the end of the Maoist era and the formation of the current constitution (1982). It aims especially at formal aspects of constitutional law. It deals primarily with the content of the Common Program of the Chinese People's Political Consultative Conference and of the 1954, 1975 and 1978 constitutions respectively. The main part focuses on the 1954 constitution, which created foundations of the modern Chinese communist constitutional law and determined its further evolution.

Klíčová slova:

ČLR, Čínská lidová republika, ústava, ústavnost, 1954, 1975, 1978, Státní rada Čínské lidové republiky, Všečínské shromáždění lidových zástupců, předseda Čínské lidové republiky

Key Words

PRC, People's Republic of China, constitution, constitutionality, 1954, 1975, 1978, State Council of the People's Republic of China, National People's Congress, Chairman of the People's Republic of China

OBSAH

Seznam zkratk	7
Úvod	7
1 Čína před komunistickou revolucí	9
2 Společný program	9
2.1 Obsahová charakteristika	10
2.2 Společný program jako ústavní dokument	13
3 Období konsolidace	15
4 Ústava roku 1954	17
4.1 Přijetí ústavy	17
4.2 Koncepční východisko	17
4.3 Společenská struktura pod novou ústavou	18
5 Ústavní instituce	22
5.1 Moc zákonodárná	22
5.2 Moc výkonná	28
5.3 Moc soudní	33
5.4 Čínská lidově osvobozenecá armáda (<i>Zhōngguó Rénmín Jiěfàng Jūn</i> 中国人民解放军)	36
5.5 Územní členění	38
5.6 Samospráva (<i>zìzhì xíngzhèng</i> 自治行政)	44
5.7 Význam první ústavy	45
6 ČLR po ústavě roku 1954	46
6.1 Náprava strany, Hnutí sta květů (<i>Bǎihuā Yùndòng</i> 百花运动, Kampaň proti pravičákům (<i>Fǎn Yòupài Yùndòng</i> 反右派运动))	46
6.2 Velký skok vpřed 1958-1961	47
6.3 Dopad krajních politik	48
6.4 Politika před Velkou kulturní proletářskou revolucí (<i>Wúchǎn Jiējí Wénhuà dàgémìng</i> 无产阶级文化大革命)	49
7 Ústava roku 1975	52
7.1 Státní zřízení	53
8 Ústavní instituce	54
8.1 Moc zákonodárná	55
8.2 Moc výkonná	55
8.3 Moc soudní	56
8.4 Místní správa	56
8.5 Význam ústavy 1975	58
9 Ústava roku 1978	58
9.1 Státní zřízení	59
9.2 Státní orgány	60
9.3 Úpravy ústavy 1978	61
9.4 Význam Ústavy 1978	63
Závěr	65
Použitá literatura	67

Seznam zkratk

ČLR	Čínská lidová republika
GMD	Národní strana Číny
KS Číny	Komunistická strana Číny
KSSS	Komunistická strana sovětského svazu
SSSR	Svaz sovětských socialistických republik

Úvod

Cílem této práce bude popsat změny v ústavních listinách zakládajících čínskou státnost v období mezi vznikem Čínské lidové republiky („ČLR“) a rokem 1982, kdy vznikla ústava platná dnes. Časové rozhraní pokrývá jeden *quasi*-ústavní dokument a tři ústavy: Společný program Čínského lidového politického poradního shromáždění a ústavy let 1954, 1975 a 1978. Předmětné období čínských dějin je obdobím *maoistickým*, to znamená, že na podobu státu vykonával zásadní vliv předseda Komunistické strany Číny („KS Číny“) Mao Zedong.

ČLR nemůže být označována za právní stát, ústavy proto měly výrazně formální charakter. Přesto je zkoumání ústavního vývoje ČLR významné jednak pro pochopení původu a budoucího vývoje současných institucí a mechanismů čínského státu, jednak pro pochopení pragmatického postoje současných Číňanů k ústavnosti a právu obecně. Zároveň toto bádání přispívá k objasnění střetu západního a čínského postoje k pojetí státu.

Nebylo záměrem podrobně popsat moderní dějiny a skutečné fungování státu, tedy soustředit se na dějepisně-politologický aspekt tohoto období, smyslem bylo zaobírat se ústavně - právní stránkou této etapy dějin. Spis cílí zejména na ty dějinné události, které měly vliv na ústavní vývoj. Proto je v některých ohledech dějinného vývoje povšechný, například co se politických příčin nejvýznamnějších událostí, jako jsou Hnutí sta květů, Velký skok vpřed nebo Velká kulturní proletářská revoluce týče. Konkrétněji se zaobírám faktickými projevy ústavy ve společnosti jako provedení socializace vlastnictví nebo formální fungování nejvyšších státní orgánů. Opírám se při tom především o primární prameny.

Při rozboru jednotlivých ústav jsem se zaměřil na příčiny přijetí určité ústavy, obecný význam dané ústavní listiny pro společnost, na popis ústavních orgánů a jejich vespolečné vztahy a na zasazení základního dokumentu do právního rámce, byl-li takový. Dále pojmenovávám některé ústavami nepředvídané skutečnosti, jež ovšem svou podstatou ústavními byly. To se týká zejména tvorby zvláštních správních orgánů nebo převody mezi ústavní a neústavní státní mocí. Stranou ponechávám také otázku lidských práv, jednak protože ani čínské ústavní právo jí nenechávalo příliš mnoho prostoru a jednak z toho důvodu, že nezapadá do rozvrhu práce, která se má soustředit spíše na ústavní mechanismy.

Větší část prostoru ponechávám ústavě z roku 1954, jakožto základnímu kameni čínského státního zřízení. Její význam je nesporně vyšší než důležitost ostatních pozdějších ústav, které z ní vycházely.

Tato práce se přednostně opírá o právní prameny tehdejší doby, jež jsou už povětšinou dostupné v elektronicky. Patří mezi ně jednotlivé ústavy, Společný program a prováděcí zákony a rozhodnutí.

Sekundární literaturu lze rozdělit na západní a čínskou. Západní spisy se zajímají především o faktické fungování státu, o provádění státní moci skrze KS Číny a nepřikládají příliš mnoho důrazu ústavnímu základu. Z této literatury jsem čerpal obecně historické informace, základním dílem v této oblasti je *The Cambridge History of China: The Peoples Republic Part I.* a *The Cambridge History of China: The Peoples Republic Part II.* Komplexnější povědomí o podstatě čínského státu nabízí publikace sepsaná Davidem Shambaughem *Modern Chinese State*. Čínské prameny naopak berou v potaz ústavněprávní vývoj a snaží se v jeho světle vykládat vývoj státu. Komplexně zpracovává tuto problematiku Xu Chongde v knize *Zhonghua Renmin Gongheguo Xianfa Shi*. Teorii ústavních kořenů a práva obecně zaznamenává Chen Jinliang v pojednání *Dangdai Zhongguo Falü Sixiang Shi*.

Při sestavování této práce jsem se soustředil na formálně právní stránku dějin, zohledňoval jsem tedy princip využívaný čínskou sekundární literaturou, pro začlenění historických faktů jsem využil západní literaturu. Práce se snaží propojit tyto dva různé přístupy.

1 Čína před komunistickou revolucí

S pádem císařství během Xinhaiské revoluce (10. října 1911 – 12. února 1912; Xīnhài gé mìng 辛亥革命) se v Číně rozmohlo republikánské hnutí. Hlavní společenskou silou tohoto období se stala Národní strana Číny (Zhōngguó guómíndǎng 中国国民党, GMD). Původní republikánská idea Guomindangu se postupně militarizovala a přeměnila v nacionalistickou.

Symbolem nacionalizace GMD bylo převzetí moci Čankajškem (1887–1975; 蔣介石). Pod jeho vedením sice dosáhl Guomindang rozhodujícího vlivu na čínské národní politické scéně, nepodařilo se mu však dlouhodobě upevnit pozice ve státě. Příčin bylo několik, mezi hlavní patřily: neschopnost Guomindangu reformovat vnitřní fungování strany, korupce a privatizace státní moci v rukou nezákonných organizací a Japonská invaze (zejména 1937–1945) (*Cambridge 14*: 40–47).

Hlavním soupeřem Guomindangu se stala Komunistická strana Číny (Zhōngguó gòngchǎndǎng 中国共产党), která pod vedením Mao Zedonga (1893–1976; 毛泽东) nakonec porazila guomindangskou vládu v Osvobozené válce (1946–1949; Jiěfàng zhēngzhàn 解放战争) a ujala se moci (*Cambridge 13*: 758–788).

2 Společný program

Po třiceti třech letech občanské války se KS Číny podařilo vytlačit guomindangskou vládu na ostrov Taiwan (*Táiwān* 台湾). Proto byla během srpna až října roku 1949 připravena a vyhlášena lidová republika i ustanovena nová vláda na pevninské Číně.

Než vznikla ústava (20. září 1954), schválilo 29. září 1949 v Pekingu Čínské lidové poradní politické shromáždění (Zhōngguó zhèngzhì xiéshāng huìyì 中国人民政治协商会议) („ČLPPS“) Společný program Čínského lidového politického poradního shromáždění (Zhōngguó zhèngzhì xiéshāng huìyì gōngtóng gānglǐng 中国人民政治协商会议共同纲领) („Společný program“). ČLPPS bylo původně vytvořeno bezprostředně po druhé světové válce pro vyjednávání v Chongqing (Chóngqìng 重庆) o možném smíru s Guomindangem. Prozatímně nahrazovalo nejvyšší státní zákonodárny sbor, poprvé zasedalo v lednu 1946. Po přijetí první

ústavy nahrazovalo národní frontu. Odehrávala se zde „komunikace“ mezi stranami politického spektra, které v něm byly sdruženy, a mělo zde být dosaženo širšího souhlasu. Ve skutečnosti však celé ústrojí podléhalo diktátu KS Číny.

Člen politbyra KS Číny Liu Shaoqi (刘少奇, 1898–1969) shrnul Společný program takto: „*V roce 1949 Čínské lidové politické poradní shromáždění přijalo Společný program, který sloužil jako provizorní ústava. Tento Společný program shrnoval minulou zkušenost revoluce, zejména zkušenost nabytou v lidové revolučních základnách. Vyhlásil založení Čínské lidové republiky. Určil základní politické směry, kterými se měla Čínská lidově demokratická republika řídit v rozličných činnostech. Společný program byl bez výjimky prováděn Ústřední lidovou vládou a místními vládami na všech úrovních.*“ (Liu Chao-ch'i 1954: 13)

2.1 Obsahová charakteristika

Společný program určil formu státního zřízení jako lidově demokratický stát. „*中华人民共和国为新民主主义即人民民主主义的国家，实行工人阶级领导的、以工农联盟为基础的、团结各民主阶级和国内各民族的人民民主专政*“ (Společný program: článek 1) – „*Čínská lidová republika je novou demokracií, totiž lidově demokratickým státem, uskutečňuje lidově demokratickou diktaturu vedenou dělnickou třídou, jejímž základem je aliance dělníků a rolníků, která sdružuje demokratické třídy a národnosti uvnitř státu.*“

Základní princip lidové demokracie je takto Společným programem vystižen a odpovídá i obecné definici: „*Hlavní zvláštnosti lidové demokracie spočívají v systému více politických stran při vedoucí roli marxisticko-leninské strany, v existenci národních (vlasteneckých) front, sdružujících všechny pokrokové masové organizace, v rozvíjení třídního boje a revoluce zpravidla bez občanské války. Lidová demokracie zajišťuje socialistický vývoj země; formy, tempo a etapy tohoto vývoje jsou určovány konkrétně historickými podmínkami té které země.*“ (Kožešník 1981: 351)

Nová republika byla tedy novým státem nejen podle obecného prohlášení nového zřízení, ale v rovněž tím, že se vzdala kontinuity právního řádu guomindangské éry: „*废除国民党反动政府一切压迫人民的法律、法令和司法制度，制定保护人民的法律、法令，建立人民司法制度*“ (Společný program:

článek 19) – „Ruší se všechny zákony, nařízení a právní řád guomindangské reakcionářské vlády, které utlačují lid, a budou vytvořeny zákony a nařízení, jež lid chrání, a bude nastolen systém lidového právního řádu.“

Moc měla spočívat v rukou lidu. Přenášela se na lidová shromáždění (*Rénmíndàibiào dàhui* 人民代表大会) různých úrovní, která byla volena na omezenou dobu, nejvyšším voleným orgánem bylo Všečínské shromáždění lidových zástupců (*Quánguó rénmin dàibiào dàhui* 全国人民代表大会). Nejvyšším výkonným orgánem se stala Ústřední lidová vláda (*Zhōngyāng rénmin zhèngfǔ* 中央人民政府). Do zřízení těchto orgánů ovšem zastupovalo stát ČLPPS a jím jmenovaná vláda (*Společný program*: články 12 a 13). Organizace složek byla vedena na základě demokratického centralismu, což znamená, že: „在人民代表大会和人民政府委员会内, 实行少数服从多数的制度。各下级人民政府均由上级人民政府加委并服从上级人民政府。全国各地地方人民政府均服从中央人民政府。“ (*Společný program*: článek 15) – „V lidových shromážděních a vládních komisích se uplatňuje systém, kde menšina je podřízena většině, a lidové vlády na nižších stupních jsou dosazovány a poslušny lidových vlád vyššího stupně. Všechny místní lidové vlády v celé zemi jsou podřízeny Ústřední lidové vládě.“

Uvedena byla i snaha o kontrolu úředníků, takže ve vyšších celcích vznikaly kontrolní orgány dohlížející na výkon státní správy v nižších orgánech. Tyto orgány dokonce mohly přijímat stížnosti lidu a občanských organizací proti nešvarům úřadů (*Společný program*: článek 19).

Zahraničně si nové zřízení vymínilo možnost přehodnotit dosavadní mezinárodní vztahy udržované Guomintangem, především mezinárodní smlouvy podléhaly schválení, zrušení, opravě nebo novému projednání. „对于国民党政府与外国政府所订立的各项条约和协定中华人民共和国中央政府应加以审查按其内容分别予以承认, 或废除, 或修改, 或重定。“ – „Ústřední vláda Čínské lidové republiky projedná a přezkoumá obsah smluv uzavřených mezi guomindangskou vládou a cizími vládami a schválí je, zruší, upraví nebo znovu dojedná.“ Země se zavazovala udržovat vztahy se státy na základě vzájemného respektu a v zájmu světového míru. Rovněž se stát zavazoval zastávat zájmy Číňanů žijících mimo území ČLR (*Společný program*: články 11, 54-60).

Další významnou část programu tvořilo budoucí směřování země. Společný

program se zaměřoval na obnovu země, rozvoj jednotlivých ekonomických odvětví a dosažení socialistického plánovaného hospodářství. „中央人民政府应争取早日制定恢复和发展全国公私经济各主要部门的总计划。“ (*Společný program*: článek 33) – „Ústřední lidová vláda bude usilovat co nejdříve stanovit plán obnovy a rozvoje důležitých odvětví národního veřejného i soukromého hospodářství.“

Místo místních volených shromáždění zatím měly v nově dobytých územích (tedy s výjimkou severní a severovýchodní Číny) fungovat vojenské komise ustanovené ústřední vládou. Doba tohoto provizorního opatření byla stanovena dosažením úkolů – potlačení guomindangské nadvlády, provedení důsledné pozemkové reformy a zvolení místního lidového shromáždění (*Společný program*: články 14 a 15).

Další významnou částí programu byl výčet ekonomických úkolů státu. Hospodářství mělo dosáhnout socializace, stát tedy měl ovládnout veškeré výrobní prostředky (*Společný program*: článek 28). Program se zaměřoval na stanovení úkolů pro období konsolidace země zničené válkou. Proto se zaručoval zachovat kapitalistické vlastnictví a pouze vymezoval určité výseky hospodářství, jež se měly dostat pod správu státu tak, aby vláda získala kontrolu nad neklidnou poválečnou situací. Především šlo o vliv na finančním sektoru za účelem ochrany před inflací (Fairbank 2005: 348). Dále se v programu objevovaly náznaky budoucího postupu směrem k vlastnictví. Jako plán je ve Společném programu navržena snaha získat do státního vlastnictví další hospodářsky významná odvětví ekonomiky (*Společný program*: článek 28), stejně jako snaha „podporovat na principu dobrovolnosti“ vznik družstevního vlastnictví (*Společný program*: článek 38).

Následujícím důležitým úkolem bylo prosadit na venkově pozemkovou reformu, která by přerozdělila půdu mezi nemajetné rolníky. Měla jít ruku v ruce s modernizací zemědělství i celého hospodářství: „土地改革为发展生产力和国家工业化的必要条件。“ (*Společný program*: článek 27) – „Pozemková reforma je nutnou podmínkou rozvoje výrobní síly a národní industrializace.“

Svou úlohu ve Společném programu hrála záruka budoucích občanských práv. V pasážích týkajících se lidských práv se dokument omezuje na pouhé výčty práv a svobod. Závazek zbavit ženy jejich podřízeného společenského postavení a výčet pracovních práv, jako osmihodinová pracovní doba, pojištění zaměstnanců, kolektivní smlouvy (*Společný program*: články 4-6, 32), jsou poměrně inovativní

právní instituty. Svoboda „šíření pravdivých zpráv“ jako jediná podléhala omezení, nesměly být: „pomlouvačné, poškozující národní zájmy a válečně štvavé“ (*Společný program*: články 49).

Ve svém závěru zaručuje Společný program autonomii a rozvoj kultury národnostním menšinám na území Číny (*Společný program*: články 50-53).

2.2 Společný program jako ústavní dokument

2.2.1 Formálně právní ohled

Níže se budeme zabývat otázkou, zda politický program vydaný ČLPPS byl ústavním dokumentem, nebo pouhým politickým programem.

Je-li právní norma obecně závazným pravidlem lidského chování, je stanovena nebo uznávána státem a její porušení stát sankcionuje (Gerloch 2004: 36), pak Společný program tyto náležitosti formálně splňoval. Není možné přehlédnout, že jde o politický program, jak ostatně vyplývá z názvu listiny, tak z jejího obsahu a formulace. Je to tedy politický plán výboru politických stran (tedy ČLPPS), který stanovuje vládní linii nové republiky.

Z politického programu ovšem nemohou vyplývat žádná obecně závazná pravidla chování – je pouhým konsensem mezi politickými stranami. Politický program proto není definitivní a může podléhat dalším změnám a zakotvuje to, co teprve bude a ne to, co již nastalo. Je nemožné domáhat se chování, pro něž ještě nebyly vytvořeny podmínky (Grónský 1956: 584).

Přísně formálně nebyl Společný program právním pramenem a stěží ho můžeme považovat za první čínský ústavní dokument.

Na druhou stranu ústavní řád nemusí splňovat žádné formální náležitosti, jestliže splňuje své základní funkce (Gerloch 2004: 96) – shodně je možno srovnat na ústavních zvyklostech založené zřízení Velké Británie (Kuklík 2007: 144).

Vzhledem k přijetí programu ČLPPS (zákonodárným orgánem), které se tím zavázalo Společný program dodržovat, získala tato listina ústavní charakter. Společný program byl ústavním dokumentem, který po dobu absence ústavy nahrazoval její funkci. Třebaže z jeho znění šlo pouze o velmi rámcové zásady, které měly jen koncepční vliv na řízení státu. Společný program není plnohodnotný ústavní dokument, od doby jeho přijetí do vyhlášení ústavy (1949–1954) ovšem chyběl

jakýkoliv jiný dokument podobného charakteru i funkce, čímž jeho ústavní rys převažuje nad ostatními nedostatky.

2.2.2 Materiálně právní ohled

Ačkoliv byl Společný program ústavním dokumentem, obsahoval mnoho neprávních ustanovení politického rázu (zemědělského, energetického, finančního apod.). I v rámci právních ustanovení byl velmi stručný, spíše naznačil, co měla ústava pevně dopodrobna rozvést. Nejdůležitější právní ustanovení se týkají těchto tří hlavních odvětví: diskontinuity s předchozím režimem, ustanovení orgánů státní moci a lidských práv.

Ohledně diskontinuity si těžko lze představit, že dnem vyhlášení Společného programu přestanou na území ČLR platit jakékoliv dosavadní právní předpisy (neboť doposud byly předpisy pouze guomindangské). Právně je proto třeba chápat toto vyjádření jako ukončení platnosti „zákonů, které utlačují lid“, tedy zákonů odporujících novému zřízení, než jako zrušení celého právního řádu předchozího zřízení. Nový právní řád byl vytvořen později.

Ustanovení o nových orgánech jen předpověděla hrubý plán budoucích institucí, a to jakým způsobem si budou podřízeny. Dále pak stanovila podmínky ukončení přechodného období, na jehož konci lze očekávat novou ústavu. „凡在军事行动已经完全结束、土地改革已经彻底实现、各界人民已有充分组织的地方，即应实行普选，召开地方的人民代表大会。“ (*Společný program*: článek 14) – „*Na každém místě, kde budou plně ukončeny vojenské akce, důsledně provedena pozemková reforma a lidé všech vrstev budou dostatečně zorganizováni, budou provedeny všeobecné volby a svolán místní lidový sněm.*“

Z nových institucí bylo možno usuzovat, že lidově demokratické zřízení bylo v plánu. V době vyhlášení však platilo polovojenské zřízení. Byl sice ustanoven nevolený parlament a vláda, ostatní demokratické instituce fungovaly pouze v severní a severovýchodní Číně (tedy v bývalých základnách KS Číny). Jinde území spravovaly vojenské komise dosazované centrální vládou. Nové volební zákony a ústava byly proto důležité k zavedení demokratického zřízení.

Lidská práva byla upravena velmi stručně. Nadto aplikace ustanovení o nich byla dvojsečná. Zejména zrovnoprávnění žen bez dalších záruk znamenalo nejen osvobození ženy ze starých rodinných vazeb, nýbrž i plné zapojení do pracovního procesu. Ženě přitom nenáležela žádná sociální práva, jež by jí ulehčila domácí

situaci. Rovnoprávnost ženě proto přinesla k péči o rodinu osmi až desetihodinovou práci v zaměstnání (Fairbank 2005: 349). Obdobně většině práv nebyly dány záruky ani omezení. Bez záruky nemůže být právo vykonáno a bez omezení se jeho výkon stane zvlí (Gerloch 2004: 20).

Z materiálního hlediska rozlišujeme ústavu psanou a faktickou. Psaná ústava, ač je tento název poněkud zavádějící, je ústavou vycházející ze státem uznávaných právních pramenů (zejména psaná ústavní listina). Ústava faktická nenachází oporu v právních pramenech a je dána jen skutečnými vztahy mezi orgány a ve společnosti, nemá zároveň žádnou oporu v právním státě – tedy ve zřízení svrchované vlády práva (Gerloch 2004: 96). Společný program ponechal široký prostor faktické ústavě, na rozdíl od pozdějších komunistických ústav z roku 1975 a 1978 popisoval věrněji skutečnou situaci ve společnosti.

3 Období konsolidace

Společný program prosazoval postupný společenský vývoj. Představitelé KS Číny si byli vědomi své počáteční slabé pozice, proto zpočátku úzce spolupracovali s nekomunistickými osobnostmi, obsazovali funkce ve vládě i v ČLPPS, tedy nejvýznamnějších ústavních ústrojích. Politická moc tak zůstala v rukou KS Číny, posty však prozatím nebyly pouhou formalitou. Nekomunistické osoby v postech byly vyhledávány. Využívány byly především jejich rady (*Cambridge 14: 77*).

Postupnost cesty k socialismu získala obecnou podporu obyvatelstva, buržoazii nevyjímaje, neboť ta zpočátku vnímala kroky KS Číny jako vysvobození z nekalých praktik Guomindangu zaměřených na vykořisťování měšťanstva (*Cambridge 14: 79*).

V teoretické rovině se KS Číny a její zájmy ztotožňovaly se zájmy státními. Proto byla strana vůdčí silou státního zřízení. Tento princip je shrnut pod pojmem „vůdčí jádro“ (*lǐngdǎohéxīn* 领导核心). Takto vyjádřená nadřazenost strany ve společnosti se sice ústavně prosadila až v ústavě z roku 1975, fakticky platila už od založení ČLR a v podstatě znamenala nadřazenost Strany nad státem. Kdyby nebylo komunistické strany, nebylo by dosaženo nového zřízení. KS Číny měla tedy za úkol prosadit svou moc a program. Strana nebyla státem, ale dávala státním orgánům pokyny, prosazovala provádění stranického programu ve státních orgánech, prováděla dohled nad státem a dosazovala stranickému programu oddané úředníky. Prvotní

prosazení strany v orgánech bylo zamýšleno tím způsobem, aby do každého orgánu ovládaného starými úředníky GMD byli protlačeni alespoň 3 straníci, kteří by vytvořili stranickou buňku a mohli ovládnout daný orgán (Myšelní: 99-102).

Z těchto důvodů opisovalo uspořádání strany soustavu státních orgánů, aby mohly jednoduše proniknout do státních orgánů a účinně je vést. V Pekingu pak sídlil Ústřední sekretariát KS Číny (*Zhōngguó Gòngchǎndǎng Zhōngyāng Wěiyuánhuì Shūjìchù* 中国共产党中央委员会书记处), který pod sebou sdružoval jednotlivá odvětví, která pak dohlížela na výkon příslušných státních pravomocí (Shambough: 113).

Po upevnění státní správy bylo pro KS Číny klíčové proniknout do hospodářského sektoru. Postup byl založen na dvou fázích: přípravy podmínek, která se zakládala na rozbití společenských struktur, a samotné transformace. Provedení se lišilo, pokud se jednalo o venkov či město. Strana si byla jistější ve venkovských oblastech, proto první fázi zahájila pozemkovou reformou (*tǔdì gǎigé* 土地改革), oficiálně provedenou zákonem o pozemkové reformě z 28. června 1950. Pozemková reforma měla za úkol oslabit vztahy mezi statkáři a venkovským obyvatelstvem, za užití přerozdělování půdy mezi nemajetné venkovské obyvatelstvo. Pro poměrně úspěšný průběh pozemkové reformy byla zahájena příprava městského obyvatelstva na radikálnější společenské zásahy založená na kampaních proti třem (*sānfǎn* 三反, 1951) a později pěti zlům (*wǔfǎn* 五反, 1952), úkolem bylo infiltrovat městské obyvatelstvo a zasít nedůvěru do starých vazeb, zejména narušit systém konexí (*guānxi* 关系) (*Cambridge 14*: 71-104). Kromě narušení společenských propojení měly počiny přerušit kontinuitu právního myšlení a vytvořit podklad pro nové právo. Především bylo třeba vymýtit myšlenku, že je možné stavět na základech guomindangské zákonnosti (*zhuānwǎlùn* 砖瓦论). V dobovém výkladu podáváno jako nemožnost pomocí cihel a střešních tašek ze spadlého domu stavět dům nový (Chen 2000: 87).

Při pronikání státu a KS Číny do městského obyvatelstva sehrály důležitou úlohu pracovní jednotky (*dānwèi* 单位). Tyto jednotky tvořily zaměstnancům rámec pro práci, bydlení, společenské obcování, zároveň však zaváděly pravidelné politické obřady, jako bylo studium spisů a vzájemná kritika v malých skupinkách (*Cambridge 14*: 94). Přičemž takovéto společenské členění nepředvídal ani Společný program ani žádná pozdější ústava.

Na postavení pracovní jednotky závisel i status jedince. Ústřední pracovní jednotky měly lepší materiální i politické zajištění než provinční nebo okresní. Postavení jednotky záviselo ještě na zařazení do úředního, ředitelského nebo vědeckého odvětví. Postavení pracovní jednotky bylo klíčové, neboť ovládala život jedince a udávala jeho životní úroveň. Opuštěním jednotky ztrácel člen životní zajištění. Ve svém důsledku vedl systém pracovních jednotek k třídnímu rozdělení společnosti (Yang 2004: 47-48).

Rozložením starých společenských vazeb, přípravou na transformaci, bylo završeno období konsolidace po převzetí moci. Na konci tohoto období již měla KS Číny upevněnou společenskou pozici natolik, že se mohla pustit do přijetí ústavy a pokročilejších socializačních politik.

4 Ústava roku 1954

4.1 Přijetí ústavy

Prvním krok k vytvoření ústavy byl učiněn 13. ledna 1953 – vzniknul výbor pro navržení ústavy Čínské lidové republiky, který vedl Mao Zedong. Toto těleso vydalo v březnu první návrh ústavy, ten byl podstoupen KS Číny. Následně byl návrh předložen k diskuzi, jíž se mělo účastnit přes 8 000 lidí (Liu Chao-ch'i 1954: 3). Tato diskuze byla ukončena vydáním upraveného návrhu (14. června 1954). V poměrně krátké lhůtě, mezi vydáním červnové verze návrhu a přijetím ústavy ústřední vládou (9. září 1954), byl dán návrh do veřejné diskuze, na které se podílelo více než 150 milionů lidí. *„Široké masy vyjádřily vřelou podporu návrhu ústavy a současně předložily připomínky na doplnění a opravy. Ve světle těchto připomínek provedl výbor pro navržení ústavy Čínské lidové republiky další opravy, jež byly později projednány a přijaty na 34. schůzi ústřední lidové vlády 9. září 1954.“* (Liu Chao-ch'i: 3-4).

Poté, co získala ústava podporu lidových mas, byla předložena k projednání Všečínskému shromáždění lidových zástupců. To ji jednohlasně přijalo 20. září 1954.

4.2 Koncepční východisko

Z důvodů dlouhodobé součinnosti zahájila ČLR jakožto nový stát zahraniční

spolupráci se Svazem sovětských socialistických republik („SSSR“). Tato koordinace nespočívala pouze v hmotné rovině. SSSR se stal vzorem i v rovině koncepční.

Ihned po založení ČLR byla zahájena široká čínsko-sovětská spolupráce. Z pohledu Číny se jednalo o naplnění hesla „učit se od sovětského svazu a kritizovat kapitalismus“ (*xué sū pī zī* 学苏批资). Čínští právníci začali v rámci tohoto motto překládat především sovětské marxisticko-leninské spisy týkající se všech právních odvětví – ústavního práva, správního, trestního apod. (Chen 2000: 92-93). Součástí studia sovětského právního systému bylo prosazení kritiky kapitalismu, tedy předchozích čínských moderních právních myslitelů. Hlavním vzorem ústavy byl SSSR a byla přetržena guomindangská linie právního myšlení. Sovětské ústavní právo a především ústava z roku 1936 bylo hlavním vzorem nové čínské ústavy (Chen 2000: 94).

4.3 Společenská struktura pod novou ústavou

Základní charakteristika státu jako lidové demokracie zůstala zachována tak, jak si ji předsevzal Společný program. Po stránce povahy státní moci nedošlo ke změně. Naopak společnost, narušenou předchozími přípravnými politikami, čekala zásadní proměna.

Od roku 1949, kdy vznikla ČLR, docházelo k procesu konsolidace, tedy narušení starých vztahů, který byl pomyslně zakončen ústavou roku 1954. Po přijetí ústavy se Čínská lidová republika nacházela v přechodné době (*guò dù shí qī* 过渡时期). „从中华人民共和国成立到社会主义社会建成，这是一个过渡时期。“ (*Ústava 1954: Předmluva*) - „*Přechodná doba je od založení Čínské lidové republiky do vzniku socialismu.*“

Průvodními úkoly konsolidace nezbytnými pro splnění svrchovaného úkolu (dosažení socialismu) byla socialistická proměna rolníků a řemeslníků (*vyřešit rozpory uvnitř lidu*) a socialistická přestavba kapitalistického průmyslu a obchodu (*vyřešit rozpory mezi pracujícími a vykořisťovateli*) (Xu 2003: 282). Mao Zedong upřesnil podstatu hlavních cílů následovně: „*Skutečná povaha úhlavní linie a hlavního úkolu je přimět veškeré socialistické vlastnictví výrobních prostředků, aby se stalo jedinou hospodářskou základnou státu a společnosti.*“ (qtd. in Xu 2003: 282)

Přeměnou vlastnictví dojde i k rozmělnění společenských tříd, proto je v čínské ústavě velmi dbáno na vymezení vlastnického práva a upravuje jej v první části ústavy, mimo lidská práva, neboť se jedná o nástroj státu na socializaci obyvatelstva.

„中华人民共和国的生产资料所有制现在主要有列各种：国家所有制，即全民所有制；合作社所有制，即劳动群众集体所有制；个体劳动者所有制；资本家所有制。” (Ústava 1954: článek 5) – „*System vlastnictví výrobních prostředků Čínské lidové republiky obsahuje následující druhy: Státní vlastnictví, tedy vlastnictví všeho lidu, družstevní vlastnictví, tedy kolektivní vlastnictví pracujících mas, osobní vlastnictví pracujících a kapitalistické vlastnictví.*“

Takto vymezené druhy vlastnictví jsou pouze dočasným stavem, neboť stát bude usilovat o odstranění nesocialistických druhů vlastnictví, tedy osobního vlastnictví výrobních prostředků a kapitalistického vlastnictví výrobních prostředků. “国家依照法律保护农民的土地所有权和其他生产资料所有权。国家指导和帮助个体农民增加生产，并且鼓励他们根据自愿的原则组织生产合作、供销合作和信用合作。国家对富农经济采取限制和逐步消灭的政策。” (Ústava 1954: článek 8) - „*Stát podle práva chrání rolnické vlastnické právo k pozemkům a ostatní vlastnická práva. Stát vede samostatné rolníky a pomáhá jim navýšit výrobu, rovněž je povzbuzuje, aby na základě zásady dobrovolnosti organizovali výrobní družstva, prodejní družstva a úvěrová družstva. Vůči velkostatkářskému hospodářství užívá stát politiku omezování a postupné likvidace.*“

4.3.1 Státní systém vlastnictví výrobních prostředků a státem řízené hospodářství (guójiā suǒ yǒuzhì 国家所有制, guóyíng jīngjì 国营经济)

Vlastnictví bylo v ústavě vnímáno ekonomicky nikoliv jako občanské právo: „*Ovšem k právnímu pojetí vlastnictví, které bylo v tehdejší sovětské právní vědě oblíbené méně, přihlíží jen do té míry, pokud jde o jeho státní ochranu. K vymezení právního pojmu vlastnictví, jeho obsahu a ostatních otázek souvisejících by bylo třeba občanskoprávní úpravy, které se ovšem ČLR v té době nedočkala a oficiální místa v zemi ji ani příliš postrádala.*“ (Tomášek 2004: 285) Proto není rozdíl mezi pojmy „státní vlastnictví výrobních prostředků“ a „státem řízené hospodářství“.

Do vlastnictví státu bylo ústavou vloženo nerostné a přírodní bohatství (Ústava 1954: článek 5), další státní majetek pocházel ze státních investic, z majetku

vyhnaných kolonizačních mocností a guomindangských přívrženců, z vlastnictví nabytého v zázemí během občanské války a statků získaných socializací kapitalistického vlastnictví (Xu 2003: 297). Byl rovněž dovršen proces ovládnutí finančního sektoru i veškeré nakládání s měnami, kapitálem, pojištěním a drahými kovy a všechny tyto hospodářské nástroje byly dány do rukou státu, aby měl dostatečný vliv nad řízenou ekonomiku (Xu 2003: 297-298).

4.3.2 Družstevní systém vlastnictví a družstevní hospodářství (*hézuò yǒuzhì 合作有制, hézuò jīngjì 合作经济*)

“合作社经济是劳动群众集体所有制的社会主义经济，或者是劳动群众部分集体所有制的半社会主义经济。劳动群众部分集体所有制是组织个体农民、个体手工业者和其他个体劳动者走向劳动群众集体所有制的过渡形式。” (Ústava 1954: článek 7) – „*Družstevní hospodářství je socialistické hospodářství kolektivního vlastnictví pracujících mas nebo socialistické hospodářství částečně kolektivizovaného vlastnictví. Částečně kolektivizované vlastnictví pracujících mas je přechodná forma vlastnictví směřující ke kolektivnímu vlastnictví pracujících mas organizované na samostatných rolnících, řemeslnících a ostatních pracujících.*“

Kolektivizace na venkově probíhala ve třech fázích, v první se sdružilo několik domácností dohromady a vzájemně si vypomáhaly, vlastnické právo však bylo zachováno, jednalo se o fázi Brigády vzájemné zemědělské výrobní pomoci (*Nóngyè shēngchǎn hùzhùzǔ 农业生产互助组*). V druhé polosocializované fázi se sdružily pozemky jako podíly a sjednotilo vedení tohoto sdružení. Členové měli nárok na dividendy dle svého podílu. Tato fáze se nazývala Polosocializované družstvo zemědělské výroby (*Bànshehuì zhūyìde nóngyè shēngchǎn hézuòhuì 半社会主义的农业生产合作会*). V posledním stádiu došlo k vytvoření socialistického družstva zemědělské výroby (*Shèhuì zhūyìde nóngyè shēngchǎn hézuòhuì 社会主义的农业生产合作会*), ve kterém se postupně menší jednotky slučovaly do větších celků, a docházelo k odstranění vazby k majetku vloženému do družstva, odměna byla odváděna pouze na základě odvedené práce (Xu 2003: 299; *Cambridge 14*: 111).

Předpokladem přechodu na vyšší stupeň vlastnictví bylo vymýtit statkáře. Potlačování statkářů začalo již v roce 1950 pozemkovou reformou, která přerozdělila půdu mezi bezzemky a malé rolníky. I po reformě fungovalo množství mechanismů omezujících rozvoj statkářského hospodářství. Nakonec se i statkáři měli účastnit

družstevní práce, aby nebyli vyňati ze státního systému, tak bylo možné bývalé statkářské elementy, které upustily od vykořisťovatelského jednání, po splnění daných podmínek a po obdržení souhlasu od rolníků nechat vstoupit do místního zemědělského družstva (Xu 2003: 300).

Odpovídajícím výsledkem kolektivizace byla přísně centralizovaná zemědělská struktura, v níž nižší buňky neměly rozhodovací právo, nemohly ani rozhodnout, co bude pěstováno, na jaké ploše a jakým způsobem. Toto rozhodování příslušelo správním orgánům vyšším než okresním (Yang 2004: 26).

Podobně bylo přetvářeno kapitalistické vlastnictví výrobních prostředků. V první fázi bylo vlastnictví převedeno na jinou formu než kapitalistickou, to znamená se silným vlivem státu. Toho bylo dosahováno na příklad tím, že stát dodával podniku jen určité suroviny nebo mu zadával vyrábět jen určité výrobky, případně vstoupil mezi něj a trh a stal se přeprodejcem, takže podnik ztratil kontakt s trhem. Postupně se stát začal prosazovat v podniku sdílenou správou (*héyíng* 合营). Ve druhém stupni byl původní soukromý majitel vytlačen a byla mu poskytnuta pevná dlouhodobá splátka (*dìngxī* 定息) za odprodej, takže nakonec majitel zůstal, pokud podnik sám řídil placen z této renty, stal se ale státním zaměstnancem a renta byla jeho platem.

Kromě vlastnictví výrobních prostředků bylo volně povoleno vlastnit soukromý majetek pro vlastní potřebu a bylo zaručeno právo na zákonný příjem. „国家保护公民的合法收入、储蓄、房屋和各种生活资料的所有权。“ (*Ústava 1954*: článek 11) – „*Stát chrání vlastnické právo k zákonnému příjmu, úsporám, bydlení a k prostředkům obživy.*“

Otázka, co je prostředkem obživy a co výrobním prostředkem, byla zkoumána zvláště pro každý případ. To, že stát toleroval nesocializované typy vlastnictví, bylo omezeno ještě předpokladem nepoškozování veřejného zájmu: „国家禁止任何人利用私有财产破坏公共利益。“ (*Ústava 1954*: článek 14) – „*Stát zakazuje komukoliv svým majetkem škodit veřejnému zájmu.*“

Základním heslem období přechodu byla postupnost. Z počátku bylo pravidlo postupnosti dodržováno, pozvolna ovšem došlo k jeho prolomení jak v socializaci zemědělství, tak průmyslu. Vlastnictví výrobních prostředků rolníků rovnou přecházelo do vlastnictví socialistického družstva zemědělské výroby bez předchozího sdružení v nižších jednotkách. Podobně státní podniky došly rovnou ke

znárodnění bez fáze sdílené správy podniku státem.

Veškeré hospodářství se nakonec soustředilo v rukou státu a vše podléhalo jednotnému hospodářskému plánování ústředí. Tímto se mohly přemísťovat prostředky na politicky důležitá odvětví, čili těžký průmysl a vojenství. Na druhou stranu vedl tento hospodářský model k nevyváženosti a neefektivnosti. *“Veškerá obnova tovární techniky, ale dokonce i záchodové prkénko, muselo být dáno nadřazenému orgánu ke schválení, teprve po otisknutí několika desítek razítek bylo možné získat peněžní zdroje.”* (Yang 2004: 26)

5 Ústavní instituce

5.1 Moc zákonodárná

Všečínské shromáždění lidových zástupců (*Quánguó Rénmín Dàibiào Dàhuì* – 全国人民代表大会)

Přijetím ústavy zaniklo zákonodárné oprávnění Čínského lidového politického poradního shromáždění. Tento orgán ale nezanikl, zůstala mu však jen poradní práva (Chang 1956: 525) a byl nahrazen Všečínským shromážděním lidových zástupců.

Ústava vymezovala úkoly a pravomoci Všečínského shromáždění, z velké části postihovala hmotněprávní zásady, čili rozsah oprávnění zákonodárského sboru.

Procesní stránka byla upravena v řádu Všečínského shromáždění (*Zhōnghuá rénmin gònghéguó quánguó rénmin dàibiào dàhuì zǔzhīfǎ* 中华人民共和国全国人民代表大会组织法).

Ústava definovala shromáždění: „中华人民共和国全国人民代表大会是最高国家权力机关。全国人民代表大会是行使国家立法权的唯一机关。 (Ústava 1954: článek 21-22) – „*Všečínské shromáždění lidových zástupců je nejvyšší státní orgán státní moci. Všečínské shromáždění lidových zástupců je jediným státním zákonodárným orgánem.*“

Všečínskému shromáždění byly přiděleny ústřední pravomoce v rámci zřízení. Bylo dáno 13 základních pravomocí, z nichž 7 bylo nesdílených (spadaly pouze do pravomoci Všečínského shromáždění) a 6 sdílených (podléhaly společně pravomoci dalších orgánů). Oprávnění byla následující:

„ (一) 修改宪法; – *novelizovat ústavu,*

- (二) 制定法律; – *přijímat zákony,*
- (三) 监督宪法的实施; – *dohlížet na provádění ústavy,*
- (四) 选举中华人民共和国主席、副主席; – *volit předsedu a místopředsedu Čínské lidové republiky,*
- (五) 根据中华人民共和国主席的提名, 决定国务院总理的人选, 根据国务院总理的提名, 决定国务院组成人员的人选; – *na návrh předsedy Čínské lidové republiky určit kandidáta na předsedu Státní rady, na návrh předsedy Státní rady určit kandidáty na členy Státní rady,*
- (六) 根据中华人民共和国主席的提名, 决定国防委员会副主席和委员的人选; – *na návrh předsedy Čínské lidové republiky určit kandidáty na předsedu a členy Státní bezpečnostní komise,*
- (七) 选举最高人民法院院长; – *volit předsedu Nejvyššího lidového soudu,*
- (八) 选举最高人民检察院检察长; – *volit generálního prokurátora Nejvyšší lidové prokuratury,*
- (九) 决定国民经济计划; – *rozhodovat o národním hospodářském plánu,*
- (十) 审查和批准国家的预算和决算; – *zkoumat a schvalovat státní rozpočet a závěrečný účet,*
- (十一) 批准省、自治区和直辖市的划分; – *schvalovat rozdělení provincií, samosprávných oblastí a přímo spravovaných měst,*
- (十二) 决定大赦; – *rozhodovat o obecné amnestii,*
- (十三) 决定战争和和平的问题; – *rozhodovat o otázkách války a míru,*
- (十四) 全国人民代表大会认为应当由它行使的其他职权。 – *a další pravomoci, o nichž se Všečínské shromáždění lidových zástupců domnívá, že je potřeba, aby jím byly vykonávány.*“ (Ústava 1954: článek 27)

O otázkách se rozhodovalo hlasováním. O běžných otázkách bylo rozhodováno prostou většinou, pouze pro přijetí ústavních zákonů bylo zapotřebí dvoutřetinové většiny (Ústava 1954: článek 29). Další procedurální náležitosti pro hlasování nenajdeme ani v řádu Všečínského shromáždění lidových zástupců, neboť ten ohledně hlasování stanoví pouze to, že může být buď veřejné, nebo tajné (Řád Shromáždění: článek 20), v ostatním odkazuje na ústavu: “全国人民代表大会会议对于宪法的修改案、法律案和其他议案的通过, 依照中华人民共和国宪法的有

关规定。“ (Řád Shromáždění: článek 12) – „*Při jednání o novelizaci ústavy, zákona a dalších návrzích rozhoduje Všečínské shromáždění lidových zástupců podle příslušných ustanovení Ústavy Čínské lidové republiky.*“

Zákonodárny sbor byl volen na 4 roky. Scházel se na zasedání alespoň jednou ročně (Ústava 1954: články 24-25) a měl 1226 členů.

Poslancem a voličem se mohl stát kdokoliv, kdo splnil následující podmínky: „*凡年满十八周岁之中华人民共和国公民，不分民族和种族、性别、职业、社会出身、宗教信仰、教育程度、财产状况和居住期限，均有选举权和被选举权。妇女有与男子同等的选举权和被选举权。*“ (Volební zákon: článek 4) – „*Každý občan Čínské lidové republiky, který dosáhl 18 let bez rozdílu národnosti, rasy, pohlaví, společenského postavení, náboženského vyznání, dosaženého vzdělání, majetku a délky pobytu má bez výjimky právo volit a být volen. Ženy i muži mají rovné právo volit a být volen.*“

Poslanci byli přímo odpovědní volební jednotce, která je zvolila a mohla je kdykoliv nadpoloviční většinou hlasů odvolat. Lidoví zástupci tak měli vázaný mandát, nemohli se proto odchýlit od pokynů nižšího shromáždění, pod pohrůžkou odvolání (Řád Shromáždění: článek 44).

5.1.1 Stálý výbor Všečínského shromáždění lidových zástupců (*Quánguó Rénmín Dàibiào Dàhuì Chángwù Wěiyuánhui* -全国人民代表大会常务委员会)

Vzhledem k tomu, že se Všečínské shromáždění scházelo pouze zřídka (dle ústavy nejméně jednou ročně, ve skutečnosti ještě řidčeji), bylo třeba vytvořit stálý orgán, který bude nahrazovat jeho činnost v době, kdy nezasedalo (Han 2004: 419). Proto byl vytvořen Stálý výbor Všečínského shromáždění lidových zástupců (*Quánguó rénmin dàibiào dàhuì* -全国人民代表大会常务委员会). Zastával následující pravomoci:

„ (一) 主持全国人民代表大会代表的选举; – *řídít volby do Všečínského shromáždění lidových zástupců,*

(二) 召集全国人民代表大会会议; – *svolat schůzi Všečínského shromáždění lidových zástupců,*

(三) 解释法律; – *vykládat zákony,*

(四) 制定法令; – *vydávat zákonná nařízení,*

- (五) 监督国务院、最高人民法院和最高人民检察院的工作； – *dohlížet nad prací Státní rady, Nejvyššího lidového soudu a Generální prokuratury,*
- (六) 撤销国务院的同宪法、法律和法令相抵触的决议和命令； – *rušit rozhodnutí a nařízení Státní rady, jež odporují ústavě, zákonům nebo zákonným nařízením,*
- (七) 改变或者撤销省、自治区、直辖市国家权力机关的不适当的决议； – *měnit nebo rušit nevhodná rozhodnutí státních orgánů na úrovni provincií, samosprávných oblastí a měst pod přímou správou,*
- (八) 在全国人民代表大会闭会期间，决定国务院副总理、各部部长、各委员会主任、秘书长的个别任免； – *v době, kdy nezasedá Všečínské shromáždění lidových zástupců rozhodovat v určitých případech o jmenování a odvolání místopředsedy Státní rady, jednotlivých ministrů a vedoucích komisí,*
- (九) 任免最高人民法院副院长、审判员和审判委员会委员； – *jmenovat a odvolávat místopředsedu Nejvyššího lidového soudu, soudce a členy soudních komisí,*
- (十) 任免最高人民检察院副检察长、检察员和检察委员会委员； – *jmenovat a odvolávat zástupce generálního prokurátora Nejvyšší lidové prokuratury, prokurátory a členy prokurátních komisí,*
- (十一) 决定驻外全权代表的任免； – *rozhodovat o jmenování a odvolání zplnomocněných vyslanců,*
- (十二) 决定同外国缔结的条约的批准和废除； – *rozhodovat o přijetí a zrušení dohod s cizími státy,*
- (十三) 规定军人和外交人员的衔级和其他专门衔级； – *stanovit hodnosti vojenské, diplomatické i odborné,*
- (十四) 规定和决定授予国家的勋章和荣誉称号； – *stanovit a udělovat čestné státní medaile a vyznamenání,*
- (十五) 决定特赦； – *udělovat zvláštní milosti,*
- (十六) 在全国人民代表大会闭会期间，如果遇到国家遭受武装侵犯或者必须履行国际间共同防止侵略的条约的情况，决定战争状态的宣布； – *pokud v době, kdy nezasedá Všečínské shromáždění lidových zástupců, nastane situace, že stát bude trpět vojenské ohrožení nebo bude-li to vyžadovat plnění mezinárodní smlouvy o společné obraně proti útoku, rozhodovat o vyhlášení vojenského stavu,*
- (十七) 决定全国总动员或者局部动员； – *rozhodovat o všeobecné a částečné*

mobilizaci,

(十八) 决定全国或者部分地区的戒严; – *rozhodovat o všeobecném nebo částečném místním stanném právu,*

(十九) 全国人民代表大会授予的其他职权。 – *a další pravomoci svěřené Všečínským shromážděním lidových zástupců.* “ (Ústava 1954: článek 31).

Stálý výbor Všečínského shromáždění byl složen z poslanců Všečínského shromáždění a byl tvořen: „委员长, 副委员长若干人, 秘书长, 委员若干人“ (Řád Shromáždění: článek 23) – „*předsedou výboru místopředsedy výboru, vedoucím tajemníkem a členy výboru*“. Počet členů výboru nebyl daný a bylo na Všečínském shromáždění, aby zvolilo prostou většinou jeho členy.

Stálý výbor Všečínského shromáždění rozhodoval prostou většinou: “常务委员会审议的法律案和其他议案, 由常务委员会以全体组成人员的过半数通过。”(Řád Shromáždění: článek 31) – „*Posouzení právního případu nebo ostatní návrhy Stálému výboru Všečínského shromáždění lidových zástupců jsou přijaty nadpoloviční většinou všech členů Stálého výboru Všečínského shromáždění lidových zástupců.*“

Stálý výbor Všečínského shromáždění byl Všečínským shromážděním volen, měl proto povinnost podávat mu zprávu o své činnosti: „常务委员会在全国人民代表大会每次会议举行的时候, 必须向全国人民代表大会提出工作报告。“ (Řád Shromáždění: článek 34) – „*Na každé schůzi, která se koná, musí Stálý výbor Všečínského shromáždění lidových zástupců podat Všečínskému shromáždění lidových zástupců zprávu o své činnosti.*“ Rovněž také na základě ústavy odpovídá Stálý výbor Všečínského shromáždění Všečínskému shromáždění (Ústava 1954: článek 33).

5.1.2 Ústavní úloha Všečínského shromáždění

Ústředním orgánem ČLR bylo Všečínské shromáždění. Bylo zdrojem vší moci ve státě – nikoliv pouze moci zákonodárné (Han 2004: 418). Veškeré nejvyšší orgány jsou tvořeny zákonodárným sborem nebo mu odpovídají. Všečínské shromáždění lidových zástupců zaujímal v systému státních orgánů nejvyšší pozici, není žádné jiné ústrojí, jež by je převyšovalo (Xu 2003: 309).

Všečínské shromáždění proto tvoří základní osu systému demokratického centralismu. Demokratický centralismus charakterizuje základní vztahy mezi

místními a ústředními orgány stejně jako mezi nadřazenými a nižšími institucemi. Dále určuje vztahy při procesu rozhodování v orgánu. *„Místní nebo nižší státní orgány musí poslouchat nařízení, pokyny a příkazy ústředních nebo nadřazených státních orgánů, na druhou stranu, ústřední nebo místní státní orgány musí respektovat místní a nižší státní orgány, naslouchat a zvážit jejich návrhy a žádosti a plně rozvíjet jejich iniciativu a zapálení. Mezi členy státních orgánů musí být prováděna zásada lidového centralismu, menšina poslouchá většinu, jednotlivec poslouchá skupinu. Zároveň při dodržování podstaty této zásady musí být brán ohled na návrh menšiny i jednotlivce, tento návrh musí být respektován.“* (Xu 2003: 308) Demokratický rys demokratického centralismu spočívá v procesu před přijetím právního aktu, kdy nadřazený orgán nebo většina přijímá podněty. Centralistický prvek spočívá v absolutnosti a nemožnosti zpochybnit vydaný akt, který je závazný na všech stupních organizace.

V systému ústavy vyjadřovalo Všečínské shromáždění svrchovanou vůli lidu, jež měla nevyšší moc v centralistickém systému. V průběhu fungování se ovšem ukázalo, že je tato instituce v podstatě bezzubá, neboť se scházela jednou ročně, a to na pouhých několik dní. Všečínské shromáždění nebylo schopné včasné přijímat zákony. Třicátého července 1955 učinilo první zasedání Všečínského shromáždění lidových zástupců na své druhé schůzi rozhodnutí, že byl zmocněn stálý výbor Všečínského shromáždění, aby mohl dle skutečné potřeby a ve vhodný čas přijímat částečné zákony a jednorázové předpisy. (Xu 2003: 315)

Posléze byly přesunuty kompletní zákonodárné pravomoci na stálý výbor Všečínského shromáždění. Rozhodlo o tom 28. dubna 1959 druhé zasedání Všečínského shromáždění lidových zástupců na své první schůzi a zmocnilo stálý výbor Všečínského shromáždění, aby v době, kdy nezasedá Všečínské shromáždění lidových zástupců dle potřeby stavu rozvoje a práce prováděl v právu, jež již není vyhovující, opravy a přijímal nová ustanovení (Xu 2003: 316).

Těmito úkony Všečínské shromáždění v podstatě přišlo o svou moc. Od října roku 1966 do ledna roku 1975 (10 let) se nekonaly žádné volby. Od roku 1961 se Všečínské shromáždění až do voleb v roce 1975 přestalo scházet (Xu 2003: 411-420).

Přes všechny posuny v pravomoci nedisponovalo Všečínské shromáždění faktickou mocí a všechny jeho úkony byly připraveny v orgánech KS Číny. *„Všečínské shromáždění lidových zástupců bylo pouze gumové razítko, nic víc.“* (Yang 2004: 36)

Úloha Všečínského shromáždění po faktické stránce nespočívala v zákonodárné moci. Tento útvar měl jednak propagandistický význam, dále umožňoval voleným delegátům rozšiřovat aktuální politiku strany do jednotek, jimiž byli zvoleni. Nadto umožňoval za předpokladu nezpochybnění zásadní stranické politiky vyjádřit svůj zájem či názor v rámci obecné diskuze pléna nebo v menších skupinách. Tato funkce hrála výraznější roli v konsolidačních obdobích následujících po některých politických vybočeních, jako například Velký skok vpřed (*Dà yuèjìn* 大跃进) (Shambaugh 2000: 127).

5.2 Moc výkonná

Moc výkonná měla v ČLR dvě hlavní složky, Státní radu (*Guówùyuyuàn* – 国务院) a předsedu ČLR (*Zhōnghuá rénmín gònghéguó zhǔxí* – 中华人民共和国主席).

5.2.1 Státní rada (*Guówùyuyuàn* – 国务院)

Státní rada je nejvyšší orgán výkonné moci v ČLR. Zastupovala své funkce jak navenek, tak uvnitř státu. Při výkonu moci uvnitř ČLR byla nejvyšším státním orgánem jednotné správy (Han 2004: 426). Státní rada byla volena tak, že nejprve předseda Čínské lidové republiky navrhl Všečínskému shromáždění kandidáta na předsedu Státní rady (*Guówùyuyuàn zǒnglǐ* – 国务院主席). Pokud byl předseda Státní rady zvolen, předložil návrh kandidátů na jednotlivá ministerstva, který musel být rovněž schválen Všečínským shromážděním nebo jeho stálým výborem. Následně pak byli členové Státní rady jmenováni předsedou ČLR (*Ústava 1954*: článek 40).

Orgán se skládal z předsedy Státní rady, místopředsedů Státní rady, ministrů a vedoucích komisí. Zřízení nebo zrušení ministerstva vyžadovalo vždy souhlas Všečínského shromáždění (Řád Státní rady: článek 8). Tyto funkce byly určeny Ústavou, další členy ústřední vlády stanovil Řád Státní rady (*Zhōnghuá rénmín gònghéguó Guówùyuyuàn zǔzhīfǎ* 中华人民共和国国务院组织法), jenž byl druhým dokumentem, kterým se řídilo fungování tělesa.

Přesně pravomoci Státní rady stanovila ústava:

„(一) 根据宪法、法律和法令, 规定行政措施, 发布决议和命令, 并且审查这些决议和命令的实施情况; – podle ústavy, zákonů a zákonných nařízení činit

politická opatření, vydávat rozhodnutí a nařízení i zkoumat, zda jsou tato rozhodnutí a nařízení vykonávána,

(二) 向全国人民代表大会或者全国人民代表大会常务委员会提出议案; - *dávat podněty Všečínskému shromáždění lidových zástupců a Stálému výboru Všečínskému shromáždění lidových zástupců,*

(三) 统一领导各部和各委员会的工作; - *jednotně vést práci ministerstev a komisí,*

(四) 统一领导全国地方各级国家行政机关的工作; - *jednotně vést práci místních státních vládních orgánů všech úrovní,*

(五) 改变或者撤销各部部长、各委员会主任的不适当的命令和指示; - *měnit nebo rušit nevhodná nařízení a pokyny ministrů a předsedů komisí ,*

(六) 改变或者撤销地方各级国家行政机关的不适当的决议和命令; - *měnit nebo rušit nevhodná rozhodnutí a nařízení místních státních vládních orgánů všech úrovní,*

(七) 执行国民经济计划和国家预算; - *provádět národní hospodářský plán a státní rozpočet,*

(八) 管理对外贸易和国内贸易; - *řídít zahraniční a vnitrostátní obchod,*

(九) 管理文化、教育和卫生工作; - *řídít práce kulturní, vzdělávací a veřejného zdraví,*

(十) 管理民族事务; - *řídít národnostní záležitosti,*

(十一) 管理华侨事务; - *řídít záležitosti v zahraničí žijících Číňanů,*

(十二) 保护国家利益, 维护社会秩序, 保障公民权利; - *chránit národní zájmy, zachovávat společenský řád, zaručovat občanská práva a povinnosti,*

(十三) 管理对外事务; - *řídít zahraniční věci,*

(十四) 领导武装力量的建设; - *vést výstavbu válečných sil,*

(十五) 批准自治州、县、自治县、市的划分; - *povolovat samosprávným prefekturám, okresům, samosprávným okresům a městům se rozdělit,*

(十六) 依照法律的规定任免行政人员; - *dle ustanovení práva přijímat a odvolávat z funkce státní zaměstnance,*

(十七) 全国人民代表大会和全国人民代表大会常务委员会授予的其他职权。 - *Všečínské shromáždění lidových zástupců a Stálý výbor Všečínskému shromáždění*

lidových zástupců může svěřit další oprávnění.“ (Ústava 1954: článek 49)

Orgán zasedal nepřetržitě. Jeho schůze byly každodenní, na nichž se scházely vedoucí Státní rady - předseda, místopředsedové a tajemník, kteří řešili každodenní agendu úřadu. Významnější otázky řešila Státní rada na plenární schůzi, kterou svolával předseda Státní rady (*Řád Státní rady*: článek 5), když uznal za vhodné. Schválení plenárního zasedání příslušely všechny koncepční a politické záležitosti. Pokud byl ministerstvem předložený návrh přijat, byla tím dána pravomoc toto rozhodnutí provést a v jeho rámci vydávat podzákoné předpisy (*Řád Státní rady*: článek 11).

5.2.2 Ústavní úloha Státní rady

Jako jediný nejvyšší ústavní orgán nebyla Státní rada, alespoň co do názvu, předvídána Společným programem, který předpokládal udržení stávajícího orgánu jménem Ústřední lidová vláda (*Zhōngyāng rénmin zhèngfǔ* – 中央人民政府).

Původně byly ve státě pouze dva nejvyšší ústavní orgány – ČLPPS a Ústřední lidová vláda, která pojímala veškeré pravomoci a orgány nevyhrazené ČLPPS, např. Nejvyšší soud, Nejvyšší lidovou prokuraturu i Státní radu. Některé tyto orgány se novou ústavou vyčlenily do samostatných institucí. Dále Ústřední lidová vláda nebyla vázána vůči zákonodárnému orgánu, nýbrž předsedovi ČLR, takže oproti Státní radě, která měla přesně určené omezené pravomoci, se jednalo o orgán s neomezenou výkonnou mocí bez odpovědnosti vůči voleným zástupcům (Xu 2003: 340). Z toho důvodu bylo rozhodnuto na základě této proměny změnit i celý název, aby došlo k diskontinuitě předchozího všemocného orgánu.

Nový vládní orgán byl tedy o poznání slabší a závislý na Všečínském shromáždění a jeho výboru. Při odpadnutí funkčnosti Všečínského shromáždění měl stálý výbor proti Státní radě návrh, neboť mohl vetovat a měnit jeho nařízení a pokyny.

Stálý výbor tedy se svými pravomocemi mohl kdykoliv Státní radu nahradit, přesto Státní rada disponovala výkonnou pravomocí, skrze kterou fakticky prováděla státní i stranickou politiku, bez ohledu na ústavní pozici. Postavení ve vládě totiž sledovala stranickou hierarchii. Předseda Státní rady patřil mezi nejvyšší tři funkcionáře strany, čímž byla zaručena pravomoc úřadu (Shambaugh 2000: 117-118). Panovalo tedy oddělení strany a státu. KS Číny měla na starosti záležitosti svých

členů a nenahrazovala přímo státní moc (Han 2004: 480). Vliv na státní moc byl prosazován zdvojením funkcí stranických a státních.

5.2.3 Předseda ČLR (*Zhōnghuá Rénmín Gònghéguó Zhǔxí* 中华人民共和国主席)

Předseda Čínské lidové republiky (*Zhōnghuá rénmin gònghéguó zhǔxí* 中华人民共和国主席) plnil úlohu prezidenta v parlamentní demokracii. Jednak byl nadán množstvím formálních funkcí, stejně jako disponoval velmi důležitými pravomocemi.

Funkci mohl zastávat pouze občan ČLR starší 35 let. Byl volen na 4 roky s možností být volen opětovně (*Ústava 1954*: článek 39).

Jeho formálním oprávněním (povinností) bylo vyhlášovat zákony, na nichž se usneslo Všečínské shromáždění, ustanovit do funkce či zbavit postu toho, na kom se Všečínské shromáždění usneslo, tedy především všechny funkcionáře Státní rady a předávat vyznamenání a řády (*Ústava 1954*: článek 40).

Do jeho faktických pravomocí spadalo zastupování státu navenek: „中华人民共和国主席对外代表中华人民共和国，接受外国使节；根据全国人民代表大会常务委员会的决定，派遣和召回驻外全权代表，批准同外国缔结的条约。“ (*Ústava 1954*: článek 41) – „*Předseda Čínské lidové republiky zastupuje Čínskou lidovou republiku navenek, přijímá cizí velvyslance, podle rozhodnutí Stálého výboru Všečínského shromáždění lidových zástupců vysílá a odvolává zplnomocněné vyslance a podepisuje smlouvy uzavřené s cizími státy.*“

Druhou významnou pravomocí bylo, že: „中华人民共和国主席统率全国武装力量，担任国防委员会主席。“ (*Ústava 1954*: článek 43) – „*Předseda Čínské lidové republiky velí státním válečným silám a ustanovuje předsedu bezpečnostní komise.*“

Třetím, nejvýznamnějším právem bylo svolat Nejvyšší státní schůzi (*Zuìgāo guówù huìyì* 最高国务会议). Ve své podstatě se nejednalo o stálý orgán, ale o těleso nejvyšších ústavních činitelů, které svolával a jemuž předsedal předseda Čínské lidové republiky (*Ústava 1954*: článek 43). „*最高国务会议由中华人民共和国副主席、全国人民代表大会常务委员会委员长、国务院总理和其他有关人员参加。最高国务会议对于国家重大事务的意见，由中华人民共和国主席提交全国人民代表大会、全国人民代表大会常务委员会、国务院或者其他有关部门讨论并作*

出決定。“(Ústava 1954: článek 44) – „Nejvyšší státní schůze se účastní místopředseda Čínské lidové republiky, předseda Stálého výboru Všečínského shromáždění lidových zástupců, předseda Státní rady, a ostatní dotčené osoby. Stanoviska Nejvyšší státní schůze k závažným státním záležitostem budou předsedou Čínské lidové republiky postoupena Všečínskému shromáždění lidových zástupců, Stálému výboru Všečínského shromáždění lidových zástupců, Státní radě nebo jinému dotčenému orgánu, ten je projedná a rozhodne o něm.“

5.2.4 Ústavní úloha předsedy ČLR

Důvodem vytvoření postu předsedy ČLR byla potřeba vytvořit hlavu ČLR - oficiálního vnitrostátního i mezinárodního zástupce Číny. Tuto funkci v Sovětském svazu zastával předseda nejvyššího sovětu, což odpovídalo postavení předsedy Stálého výboru Všečínského shromáždění. Toto byla odlišnost oproti sovětskému systému nejvyšších orgánů. Předseda Všečínského shromáždění nezasahoval do reprezentativních pravomocí předsedy ČLR (Xu 2003: 323). Čínský „prezident“ se tak velmi podobal představitelům vlád středoevropských socialistických zemí jako Německá demokratická republika a Československá socialistická republika, zároveň však v ČLR plnil funkci kultu osobnosti a zaplňoval mezeru v čínské potřebě po císaři (Cambridge 14: 104).

Ústava nezařadila předsedu ČLR pod žádnou státní moc, pouze mu přisuzovala pravomoci. Na první pohled se tak může zdát, že předseda ČLR byl pouhou reprezentativní loutkou, která prováděla oficiality Všečínského shromáždění. Bylo totiž upuštěno od formulace „hlava státu“ (guójiā yuánshǒu 国家元首), která byla obsažena návrhu ústavy, jež by řadila prezidenta na vrchol výkonné moci (Han 2004: 422).

Vytvoření ústavní zvláštnosti ale nebyl jediný důvod tohoto úřadu. „Když byl vypracováván návrh ústavy, bylo jasně zřejmé, že předsedova funkce nebude náležet nikomu jinému než Mao Zedongovi.“ (Xu 2003: 326) Předseda ČLR proto nemohl být pouhou loutkou.

Pravomoci předsedy se tedy dají rozdělit na formální „xū-虛“ a skutečné „shí-实“. Formální oprávnění představovala sdílenou pravomoc, tedy takovou, kde předseda ČLR pouze asistoval skutečnému rozhodování jiných orgánů (Státní rady, Všečínského shromáždění). Skutečnou moc uplatňoval ve věcech vojenských a při

svolání Nejvyšší státní schůze.

V čínském pojetí byl předseda ČLR skutečně nejvyšším vojenským velitelem dle zásady: „strana ovládá zbraň“ (*dǎngzhǐhuī qiāng* – 党指挥枪). Což bylo ještě potvrzováno kumulací funkcí, skrze něž mohl mít Mao Zedong účinný vliv nad armádou. Podstata druhé skutečné pravomoci spočívala ve faktickém vlivu, který předseda ČLR požívá. Je zřejmé, že usnesení, na kterém se shodnou nejdůležitější osoby země na Nejvyšší státní schůzi, ač není právně závazné, bude téměř nemožné ignorovat: „*Je možné srovnávat názor projednaný v takto vysoce vlivné Nejvyšší státní schůzi s obyčejným běžným názorem? Mohlo by se stát, že při provádění nebudou zohledněny jeho nejdůležitější aspekty?*“ (Xu 2003: 327)

Nejvyšší státní schůze skutečně významným způsobem ovlivňovala politické dění. Schůze se za dobu svého trvání sešla šestnáctkrát. A právě zde byla přijata mnoho politických strategií, za nejvýznamnější můžeme jmenovat Kampaň sta květů, která zahájila mohutné uvolnění poměrů ve vědě a vzdělávání. Skrze Nejvyšší státní schůzi disponoval Mao Zedong významným vlivem nad politickým děním v ČLR (Xu 2003: 328).

5.3 Moc soudní

Soudní moc se skládala ze dvou hlavních prvků, prvním byly lidové soudy (*rénmín fǎyuàn* 人民法院), druhým lidová prokuratura (*rénmín jiǎncháyuàn* 人民检察院).

5.3.1 Soudy (*Rénmín Fǎyuàn* 人民法院)

“中华人民共和国最高人民法院、地方各级人民法院和专门人民法院行使审判权。” (*Ústava 1954: článek 73*) – „*Nejvyšší soud Čínské lidové republiky, místní lidové soudy všech úrovní a zvláštní lidové soudy provádí soudní moc.*“

„有选举权和被选举权的年满二十三岁的公民，可以被选举为人民法院院长，或者被任命为副院长、庭长、副庭长、审判员和助理审判员，但是被剥夺过政治权利的人除外。人民法院的审判人员必须具有法律专业知识。” (*Zákon o soudech: článek 33*) – „*Občan, který má právo volit, být volen a dosáhl věku 23 let, může být zvolen předsedou lidového soudu nebo být jmenován místopředsedou,*

předsedajícím soudcem, zástupcem předsedajícího soudce, soudcem nebo pomocným soudním úředníkem ovšem s výjimkou těch, kdo byli zbaveni politických práv.“ Soudci lidových soudů musí mít zvláštní právníké znalosti.

Výjimku pro nutnost právního vzdělání pro souzení představovali soudci z lidu: „*人民法院审判案件依照法律实行人民陪审员制度。*“ (*Ústava 1954*: článek 75) – „*Při posuzování případů využívají lidové soudy v mezích zákona systému soudců z lidu*“. „*人民陪审员在人民法院执行职务期间，是他所参加的审判庭的组成人员，同审判员有同等权利。*“ (*Zákon o soudech*: článek 37) – „*Lidový soudce je v době výkonu soudní funkce členem soudního senátu, v němž zasedá, a má stejné pravomoci jako soudce.*“

Soudní moc byla rozdělena do tří vrstev: soudy nižší třídy, střední třídy a vysoké třídy (*Zákon o soudech*: článek 2).

Soudci byli ustanovováni a odvoláváni příslušným stálým výborem místního lidového shromáždění (*Zákon o soudech*: článek 34). Těm rovněž odpovídali za svou činnost, podávali jim pravidelné zprávy, stejně tak odpovídali soudům vyššího stupně (*Zákon o soudech*: článek 16). Hierarchie soudů byla tak velmi pevná a vyšší soudy vykonávaly dozor na soudy nižšími.

Ústava určila pouze nejdůležitější pravidla fungování soudního systému. Stanovila nezávislost soudů: „*人民法院独立进行审判，只服从法律。*“ (*Ústava 1954*: článek 78) – „*Lidové soudy soudí nezávisle a jsou poslušny pouze zákonu.*“ Veřejnost zasedání a právo se hájit bylo stanoveno dále: „*人民法院审理案件，除法律规定的特殊情况外，一律公开进行。被告人有权获得辩护。*“ (*Zákon o soudech*: článek 5) – „*Jednání lidového soudu je kromě situací vymezených zákonem vždy konáno veřejně. Obviněný se může hájit.*“

Šíře určil zákonné povinnosti soudu zákon o organizaci lidového soudnictví z 21. září 1954. „*人民法院的任务是审判刑事案件和民事案件，并且通过审判活动，惩办一切犯罪分子，解决民事纠纷，以保卫无产阶级专政制度，维护社会主义法制和社会秩序，保护社会主义的全民所有的财、劳动群众集体所有的财产，保护公民私人所有的合法财产，保护公民的人身权利、民主权利和其他权利，保障国家的社会主义革命和社会主义建设事业的顺利进行*“ (*Zákon o soudech*: článek 3) – „*Úkolem lidových soudů je soudit trestní a občanskoprávní věci a vykonávat soudní činnost, trestat zločince, řešit občanskoprávní spory a chránit*

system diktatury proletariátu, zachovávat socialistickou zákonnost a socialistický systém, bránit socialistické vlastnictví všeho lidu, družstevní vlastnictví pracujících mas, bránit soukromé zákonné vlastnictví občana, bránit osobní, demokratická a jiná práva občanů, zaručit hladký průběh národní socialistické revoluce a výstavby socialismu.“

5.3.2 Lidová prokuratura (*Rénmín Jiǎncháyuàn* 人民检察院)

Lidovým prokurátorem mohl být určen kdokoliv. Zákon ani ústava nevymezovala žádné zvláštní *vlastnosti*, jež by měl prokurátor naplňovat. Lidová prokuratura sledovala hierarchii soudů.

„中华人民共和国最高人民检察院对于国务院所属各部门、地方各级国家机关、国家机关工作人员和公民是否遵守法律，行使检察权。地方各级人民检察院和专门人民检察院，依照法律规定的范围行使检察权。” (*Řád lidových prokuratur: článek 1*) – „*Nejvyšší lidová prokuratura Čínské lidové republiky provádí správní dohled nad tím, zda ministerstva vedená Státní radou, místní státní orgány všech úrovní, pracovníci státních orgánů a občané ctí zákony.*“

Obecně dané úkoly byly vymezeny takto: „人民检察院通过行使检察权，镇压一切叛国的、分裂国家的和其他反革命活动，打击反革命分子和其他犯罪分子，维护国家的统一，维护无产阶级专政制度，维护社会主义法制，维护社会秩序、生产秩序、工作秩序、教学科研秩序和人民群众生活秩序，保护社会主义的全民所有的财产和劳动群众集体所有的财产，保护公民私人所有的合法财产，保护公民的人身权利、民主权利和其他权利，保卫社会主义现代化建设的顺利进行。” (*Řád lidových prokuratur: článek 4*) – „*Lidové prokuratury provádí trestní stíhání, potlačují veškerou zrádčovskou, podvratnou a ostatní reakcionářskou činnost, útočí na reakcionáře i ostatní zločince, zachovávají jednotu státu, systém diktatury proletariátu, socialistickou zákonnost, socialistickou, výrobní, pracovní, vědecko-vzdělávací soustavu a systém života lidových mas, brání socialistické vlastnictví všeho lid a družstevní vlastnictví pracujících mas, brání soukromé zákonné vlastnictví občana, jeho osobní i další práva a ochraňují hladký průběh socialistického modernizačního úsilí.*“

K dosažení těchto cílů měla prokuratura následující pravomoce:

„ (一) 对于叛国案、分裂国家案以及严重破坏国家的政策、法律、法令、政令统一实施的重大犯罪案件，行使检察权。 – *Trestně stíhat v případech zrady, rozvracení republiky a v dalších závažných trestních případech, jež vážně narušují jednotu státní politiky, zákonů, nařízení a vládních dekretů.*

(二) 对于直接受理的刑事案件，进行侦查“。 – *Vést vyšetřování v trestních případech daných úřední povinností.*

(三) 对于公安机关侦查的案件，进行审查，决定是否逮捕、起诉或者免于起诉；对于公安机关的侦查活动是否合法，实行监督。 – *„Vést vyšetřování, rozhodovat o zadržení, obvinění nebo vyloučit trestní stíhání v případech, které vyšetřuje veřejná bezpečnost. Provádět dohled, zda jsou vyšetřovací úkony veřejné bezpečnosti v souladu se zákonem.*

(四) 对于刑事案件提起公诉，支持公诉；对于人民法院的审判活动是否合法，实行监督。 – *Vznášet a vést obžalobu v trestních věcech, provádět dohled, zda jsou úkony soudu v souladu se zákonem.*“

(五) 对于刑事案件判决、裁定的执行和监狱、看守所、劳动改造机关的活动是否合法，实行监督。“ (*Řád lidových prokuratur: článek 5*) – *Provádět dohled nad tím, zda vykonání rozsudků a nálezů, stejně jako činnost vězeňských, vazebních a pracovních převýchovných orgánů je v souladu se zákonem.*“

5.4 Čínská lidově osvobozenecá armáda (*Zhōngguó Rénmín Jiěfàng Jūn* 中国人民解放军)

„中华人民共和国的武装力量属于人民，它的任务是保卫人民革命和国家建设的成果，保卫国家的主权、领土完整和安全。“ (*Ústava 1954: článek 20*) – *„Ozbrojené síly Čínské lidové republiky náležejí lidu, jejich úkolem je ochraňovat lidovou revoluci, výsledky budování státu, svrchovanost státu, celistvost jeho území a bezpečnost.*“

Čínská lidově osvobozenecá armáda (*Zhōngguó rénmin jiěfàng jūn* 中国人民解放军) nebyla ústavou vymezenou silou, její faktický mocenský vliv a pozice v systému z ní však činila skutečnou odnož státní moci. Armáda byla důležitým jazýčkem na vahách při mocenských sporech. Podílela se na podpoře provádění významnějších politických počínů a vedla veřejné práce (Shambaugh: 120).

Vojsku sice chyběl právní základ, jeho organizaci však byla věnována nejvyšší pečlivost. Po materiální stránce byla armáda co nejopatrněji oddělena od vlivu ostatních státních orgánů, pečlivěji než například moc soudní. Nevyšší moc nad armádou vykonával předseda ČLR, místo Státní rady za ni zodpovídalo ministerstvo obrany. Nejvýznamnějším orgánem však byla stranická Ústřední vojenská komise (*Zhōngyāng jūnshì wéiyuánhuì* 中央军事委员会), která byla převodním kolem mezi stranou a armádou. Mao Zedong obsazoval jak pozici předsedy ČLR, tak i místopředsedy Ústředního výboru vojenských záležitostí.

Z hlediska oddělení armády od civilní moci bylo klíčové dodržovat přísné rozdělení funkcí, kdy armáda sama spravovala své záležitosti, to je, že členy stranického výboru byli pouze vojáci z povolání s výjimkou dvou civilů – předsedy Mao Zedonga a Deng Xiaopinga (1904-1997, 邓小平), který ovšem prošel Osvobozenou válkou jako vojenský velitel a nebyl jeho civilních zaměstnání, stal by se rovněž generálem (Shambaugh: 120-124).

Kromě lidského oddělení pracovalo také několik zásadních pravidel, jejichž jádrem bylo předejít situaci, která nastala v Číně po rozpadu císařství (1911), kdy místní militaristé skrze armádu ovládali jednotlivé části čínského území a došlo tak k faktickému rozpadu Číny. Stejně tak mělo být zabráněno usurpování významnější části vojenské moci v rukou jiných než stranických, čili Mao Zedongových.

První zásadní pravidlo bylo omezení mobility v rámci hodností, kdy se běžný voják nemohl stát vyšším důstojníkem a naopak. Důvodem bylo vytvoření společenské propasti mezi vojskem i zabránění tvoření lidských vazeb v rámci služby. O rozhodovacích pravomocích platilo, že bylo odděleno strategické a rozmišřovací velení, velitel tedy nemohl přemístit své jednotky bez souhlasu ústředního vojenského výboru, toto rozhodnutí muselo být činěno kolektivně. Velitelé byli zdvojoováni vojenskými politickými komisaři, kteří měli rovné postavení. Tito muži odpovídali vzájemně za svá rozhodnutí. Místní správa a vojenská moc byly přísně odděleny, vojenští velitelé přijímaly rozkazy pouze od nadřízených vojenských orgánů, nikdy od orgánů civilní státní moci. Zásobování, platy a vybavení bylo centralizováno, aby nemohly být místní vojenské jednotky soběstačné. Kromě těchto opatření sídlila poblíž hlavního města Pekingu silná vojenská posádka připravená zasáhnout proti místním rozbrojům. Zároveň požíval Peking zvláštních vojenských pravidel, vojáci všech hodností přiděleni mimo hlavní město museli při cestě do něj

žádat zvláštní povolení pro držení zbraně, nad městem nesměla létat žádná vojenská letadla (Yang 2004: 36-37).

5.5 Územní členění

Státní správa byla organizována odvisle od nejvyšších orgánů. Každá horizontální úroveň státní správy měla svou obdobu Všečínského shromáždění a Státní rady.

Územní členění ČLR, jež bylo základem pro hierarchii státní správy bylo dáno následovně:

„ (一) 全国分为省、自治区、直辖市; - *Stát se dělí na provincie, samosprávné oblasti a přímo spravovaná města,*

(二) 省、自治区分为自治州、县、自治县、市; - *provincie a samosprávné oblasti se dělí na samosprávné prefektury, okresy, samosprávné okresy a města,*

(三) 县、自治县分为乡、民族乡、镇。直辖市和较大的市分为区。自治州分为县、自治县、市。自治区、自治州、自治县都是民族自治地方。“ *okresy, a samosprávné okresy se dělí na obce, národnostní obce a městysy. Přímou spravovaná města a větší města se dělí na obvody. Samosprávné provincie se dělí na okresy, samosprávné okresy a města. Samosprávné oblasti, samosprávné prefektury a samosprávné okresy jsou národnostně spravované územní celky.*“ (Ústava 1954: článek 53)

„省、直辖市、县、市、市辖区、乡、民族乡、镇设立人民代表大会和人民委员会。“ (Ústava 1954: článek 54) – „*Provincie, přímo spravovaná města, okresy, města, městské obvody, obce, národnostní obce a městysy ustanovují lidová shromáždění a lidové komise.*“

5.5.1 Místní shromáždění lidových zástupců (*difāng gèjǐ rénmíndàibiāodàihuì* 地方各级人民代表大会)

Místní shromáždění lidových zástupců byla orgánem místní správy. „地方各级人民代表大会都是地方国家权力机关“ (Řád místních shromáždění: článek 3) – „*Místní shromáždění lidových zástupců jsou místním orgánem státní moci.*“

Lidoví zástupci byli voleni nepřímou shromážděním nižšího stupně. Výjimkou

byla města nedělená na obvody, městské obvody, obce a národnostní obce, v nichž byli lidoví zástupci voleni přímo (*Řád lidových shromáždění*: článek 4). Lidoví zástupci volení přímo byli ustanoveni na dva roky. Ostatním trvalo funkční období 4 léta (*Řád místních shromáždění*: článek 5).

Pravomoci jednotlivých shromáždění se odvíjely od postavení shromáždění. Shromáždění vyššího stupně, tedy od okresu výše, měly následující pravomoce a povinnosti:

- „ (一) 保证法律、法令和上级人民代表大会决议的遵守和执行； - *zaručovat provádění a respektování práva, nařízení a rozhodnutí shromáždění lidových zástupců vyšší úrovně,*
- (二) 在职权范围内通过和发布决议； - *v rámci své pravomoci tvořit a vyhlášovat rozhodnutí,*
- (三) 规划经济建设、文化建设、公共事业、优抚工作和救济工作； - *plánovat hospodářskou a kulturní výstavbu, veřejné služby, péči o veterány a práce pro péči o veterány ,*
- (四) 审查和批准预算和决算； - *prověřovat a schvalovat rozpočet a závěrečný účet,*
- (五) 选举本级人民委员会的组成人员； - *volit členy lidových komisí,*
- (六) 选举本级人民法院院长，省、直辖市的人民代表大会并且选举中级人民法院院长； - *volit předsedy lidového soudu své úrovně, shromáždění lidových zástupců provincií a přímo spravovaných měst ještě volí předsedu lidového soudu střední úrovně,*
- (七) 选举上一级人民代表大会代表； - *volit poslance shromáždění lidových zástupců o úroveň výš,*
- (八) 听取和审查本级人民委员会和人民法院的工作报告； - *vyslechnout a prověřovat zprávu o činnosti lidové komise a lidového soudu stejné úrovně,*
- (九) 改变或者撤销本级人民委员会的不适当的决议和命令； - *změnit nebo zrušit nevhodná usnesení a příkazy lidové komise téže úrovně,*
- (十) 改变或者撤销下一级人民代表大会的不适当的决议和下一级人民委员会的不适当的决议和命令； - *měnit a rušit nevhodná usnesení o stupeň nižšího shromáždění lidových zástupců stejně jako nevhodná usnesení a nařízení lidových komisí o stupeň níže,*

(十一) 保护公共财产, 维护公共秩序, 保障公民权利; - *chránit veřejné vlastnictví, zachovávat veřejný pořádek, zaručovat občanská práva,*

(十二) 保障少数民族的平等权利。 - *zaručovat rovná práva národnostních menšin.*“ (Řád místních shromáždění: článek 6)

Nižší shromáždění (obce, národnostní obce a městysu) disponovala s lehce odlišnými pravomocemi a povinnostmi:

„ (一) 保障法律、法令和上级人民代表大会决议的遵守和执行; - *zaručovat provádění a respektování práva, nařízení a rozhodnutí shromáždění lidových zástupců vyšší úrovně,*

(二) 在职权范围内通过和发布决议; - *v rámci své pravomoci tvořit a vyhlášovat rozhodnutí,*

(三) 批准农业、手工业的生产计划, 决定互助合作事业和其他经济工作的具体计划; - *schvalovat zemědělský a řemeslný výrobní plán, rozhodovat o podrobnostech plánu družstevních podniků a ostatních hospodářských pracích,*

(四) 规划公共事业; - *plánovat veřejné služby,*

(五) 决定文化、教育、卫生、优抚和救济工作的实施计划; - *rozhodovat o provádění kulturního a vzdělávacího plánu rovněž i plánu veřejného zdraví, péče o veterány a sociální péče,*

(六) 审查财政收支; - *prověřovat veřejné finance,*

(七) 选举本级人民委员会的组成人员; - *volit členy lidové komise téže úrovně,*

(八) 选举上一级人民代表大会代表; - *volit poslance shromáždění lidových zástupců o stupeň výše,*

(九) 听取和审查本级人民委员会的工作报告; - *vyslechnout a prověřit zprávu o činnosti lidové komise téže úrovně,*

(十) 改变或者撤销本级人民委员会的不适当的决议和命令; - *upravit nebo zrušit nevhodné usnesení a nařízení lidové komise téhož stupně,*

(十一) 保护公共财产, 维护公共秩序, 保障公民权利; - *chránit veřejné vlastnictví, zachovávat veřejný pořádek, zaručovat občanská práva,*

(十二) 保障少数民族的平等权利。 - *a zaručovat rovná práva národnostních menšin.*“ (Řád místních shromáždění: článek 7)

Shromáždění lidových zástupců fungovala jako kolektivní orgán, v němž každý návrh musel projít nadpoloviční většinou všech poslanců (*Řád místních shromáždění: článek 14*).

Poslanci místních shromáždění byli povinni udržovat úzké vztahy se svojí volební jednotkou, pomáhat lidové komisi provádět její činnost a reflektovat vůli lidu (Místní shromáždění: článek 20). Při výkonu funkce byli poslanci chráněni imunitou, jež bránila zadržení bez předchozího souhlasu předsedy místního shromáždění lidových zástupců (*Řád místních shromáždění: článek 18*). Mandát poslance byl vázaný, poslanec proto mohl být kdykoliv odvolán svou volební jednotkou: „地方各级人民代表大会代表的选举单位和选民有权随时撤换自己选出的代表。“ (*Řád místních shromáždění: článek 21*) – „Volební jednotky poslanců místních shromáždění lidových zástupců a voliči mají právo kdykoliv odvolat a nahradit poslance, jehož si sami zvolili.“

5.5.2 Místní lidové komise (*dìfāng gèjí rénmínwěiyuánhùi* - 地方各级人民委员会)

„地方各级人民委员会是地方各级人民代表大会的执行机关，是地方各级国家行政机关。“ (*Řád místních shromáždění: článek 23*) – „Místní lidové komise jsou výkonným orgánem místního shromáždění lidových zástupců a vládním správním orgánem.“

Volební období lidových komisařů bylo rovno volebnímu období poslanců shromáždění, jež je zvolilo (*Řád místních shromáždění: článek 26*). Do funkce byli ustanoveni volbou místního shromáždění lidových zástupců.

Pravomoci místních lidových komisí byly následující:

„(一) 根据法律、法令、本级人民代表大会的决议和上级国家行政机关的决议和命令，规定行政措施，发布决议和命令，并且审查这些决议和命令的实施情况； - *na základě práva, zákona, usnesení a nařízení příslušného shromáždění lidových zástupců a nadřízeného státního správního orgánu vytvářet správní opatření, vyhlášovat usnesení a rozhodnutí a zjišťovat stav provádění těchto usnesení a nařízení,*

(二) 主持本级人民代表大会代表的选举； - *zajišťovat volby příslušného shromáždění lidových zástupců,*

- (三) 召集本级人民代表大会会议，向本级人民代表大会提出议案； - *svolávat schůzi příslušného místního shromáždění lidových zástupců a podávat příslušnému shromáždění lidových zástupců návrhy,*
- (四) 领导所属各工作部门和下级人民委员会的工作； - *vést práci podřízených pracovních odborů a podřízených lidových komisí*
- (五) 停止下一级人民代表大会的不适当的决议的执行； - *zastavit provádění nevhodného usnesení o stupeň nižšího shromáždění lidových zástupců,*
- (六) 改变或者撤销所属各工作部门的不适当的命令和指示和下级人民委员会的不适当的决议和命令； - *upravovat nebo rušit nevhodná nařízení nebo pokyny podřízeného pracovního odboru a nevhodná usnesení či nařízení o stupeň nižší lidové komise,*
- (七) 依照法律的规定任免国家机关工作人员； - *dle ustanovení zákona dosazovat a odvolávat pracovníky státních orgánů,*
- (八) 执行经济计划，执行预算； - *plnit hospodářský plán a rozpočet,*
- (九) 管理市场，管理地方国营工商业，领导资本主义工商业的社会主义改造； - *řídít trhy, místní státní podniky a vést socialistickou přeměnu kapitalistického obchodu a průmyslu,*
- (十) 领导农业、手工业生产和互助合作事业； - *vést zemědělskou a řemeslnou výrobu a družstevní podnikání,*
- (十一) 管理税收工作； - *řídít berní činnost,*
- (十二) 管理交通和公共事业； *řídít dopravu a veřejné služby,*
- (十三) 管理文化、教育、卫生、优抚、救济和社会福利工作； - *řídít kulturní a vzdělávací činnost, práci na veřejném zdraví, péči o veterány a sociální péči,*
- (十四) 管理兵役工作； *řídít vojenskou službu,*
- (十五) 保护公共财产，维护公共秩序，保障公民权利； - *chránit veřejné vlastnictví, zachovávat veřejný pořádek, zaručovat občanská práva,*
- (十六) 保障少数民族的平等权利，省人民委员会并且帮助本省各少数民族聚居的地方实行区域自治，帮助各少数民族发展政治、经济和文化的建设事业； - *zaručit rovná práva národnostních menšin, provinční lidové komise navíc pomáhají místům obývaným národnostními menšinami provádět oblastní samosprávu,*

(十七) 办理上级国家行政机关交办的其他事项。 – *starat se o další záležitosti svěřené vyšším vládním orgánem.*” (Řád místních shromáždění: článek 27)

Vztahy mezi jednotlivými orgány byly pevně dány a odpovídaly centralistickému pojetí státní správy. Odpovědnost lidové komise byla dvojitá, ke svým volitelům a k nadřazeným složkám státní správy: “地方各级人民委员会都对本级人民代表大会和上一级国家行政机关负责并报告工作。全国地方各级人民委员会都是国务院统一领导下的国家行政机关，都服从国务院。” (Řád místních shromáždění: článek 24)– „*Místní lidové komise odpovídají příslušnému místnímu shromáždění lidových zástupců a o stupeň vyššímu státnímu správnímu orgánu a podávají jim zprávu o své činnosti. Všechny lidové komise jsou státními správními orgány pod vedením Státní rady a všechny ji poslouchají.*“

5.5.3 Ústavní úloha místní správy

Ústava změnila dosavadní správní členění Číny. Z původních 35 provincií a 12 přímo spravovaných měst klesly počty na 22 provincií a 3 přímo spravovaná města a vznikly 4 samosprávné¹ oblasti a Tibet². Na rozdíl od provincií, počet okresů a měst řízených provinčně rok od roku stoupal. Pro názornost, v roce 1949 bylo v Číně 2057 okresů, zatímco v roce 1955 jich bylo 2155. Obcí se v Číně v době po vytvoření ústavy (podzim 1954) nacházelo přes 220 tisíc. (Xu 2003: 348) Došlo tedy ke zjednodušení územního členění nejvyšších celků, ale také k větší penetraci skrze nižší územní celky.

Teoreticky disponovala místní shromáždění širokou kompetencí a měla v rámci zákonného oprávnění spravovat místní poměry. Mohla začít velmi účinně fungovat, neboť jejich systém vznikl ještě před ústavou, a to během voleb do Všečínského shromáždění lidových zástupců (Han 2004: 426-427).

Po faktické stránce nedošlo k plnému rozvinutí místních orgánů. „*Tedy se mnoho místních správních úředníků domnívalo, že scházet se na místních lidových shromážděních je otrava. Neměli zájem skrze systém lidových shromáždění šířit*

---

¹Jinde též „autonomní oblasti“.

² Provincie byly: Hebei, Shanxi, Liaoning, Jilin, Heilongjiang, Shaanxi, Gansu, Qinghai, Shandong, Jiangsu, Anwei, Zhejiang, Fujian, “Taiwan”, Henan, Hubei, Hunan, Jiangxi, Guandong, Sichuan, Guizhou, Yunnan. Přímě spravovaná města se nazývala: Beijing, Shanghai a Tianjin. Samosprávné oblasti byly vymezeny jako: Xinjiang, Vnitřní Mongolsko, Ningxia a Guanxi.

socialismus.“ (Xu 2003: 353) Místní shromáždění se tedy scházela velmi zřídka nebo se přestala úplně scházet (Xu 2003: 353).

Kromě územní správy je třeba mít na paměti rozčlenění obyvatelstva na pracovní jednotky *danwei* (单位), které nebylo založeno na územním občanství, nýbrž na pracovním zařazení. Jednotky nebyly založeny ústavně (při tom vznikly již před ústavou), fakticky však měly velký vliv na ovládání společnosti a svou úlohu potvrdily zejména při prorůstání komunismu do společnosti.

5.6 Samospráva (*zìzhì xíngzhèng* 自治行政)

Čínská ústava ustanovovala i právo na samosprávu. Toto právo bylo zaručeno pouze národnostním menšinám, a to pouze v omezené míře. „中华人民共和国是统一的多民族的国家。“ (Ústava 1954: článek 3) - „Čínská lidová republika je jednotný mnohonárodnostní stát.“ Stát se tedy zakládal i na jednotné správě: „Samosprávný orgán je stupněm státní správy, spadá pod vedení vyššího orgánu, je rovněž orgánem, který bez výjimky spadá pod jednotné ústřední vedení.“ (Xu 2003: 364) I celá samospráva spadala pod základní zásadu organizace státní správy demokratického centralismu lidových shromáždění. Byla jí ovšem zachována možnost dosazovat si své vlastní zástupce a udržovat stávající systém řízení (Xu 2003: 365).

Na samostatně spravovaném území byla zaručena jistá národnostní práva na rozvoj kultury, řeči, vzdělávání. Orgánům byla svěřena pravomoc upravovat nařízeními a vyhláškami vnitřní záležitosti jednotky. V rámci ochrany proti zasahování ústřední moci však nedisponovaly žádným zvláštním oprávněním. (Xu 2003: 346).

K prosazení národnostní samosprávy mělo docházet k „ponárodnostnění“ (*mínzúhuà* 民族化) místních orgánů. Toho mělo být dosaženo tím, že na významná místa byly dosazeny etnické kádry, při výkonu správy mělo být užíváno jazyka a písma dané národnosti, stejně jako způsobu správy jejich věcí (Han 2004: 432).

V počátcích ČLR využívala dvojrychlostní systém – urychlenou socializaci oblastí osídlených národnostními Čiňany a umírněnější postup vůči národnostním menšinám. Menšiny, ač se jich v Číně nachází pouhých 6%, hrají klíčovou roli, poněvadž osidlují 60% rozlohy ČLR, což je významné z geopolitického hlediska,

zároveň schraňují významné množství přírodních zdrojů. ČLR se proto snažila k jejich otázce přistupovat obezřetně skrze postupnou asimilaci než pomocí převýchovy, která se ukázala za dob vlády Guomindangu jako neúčinná. Proto bylo zaručeno právo na rozvoj národní kultury a vedení vlastními strukturami ovšem bez práva na odtržení (*Cambridge 14*: 104-107).

5.7 Význam první ústavy

Stěžejním bodem ústavy byla konstrukce vlastnického práva, která měla i nejvýznamnější společenský dopad. Ostatní prvky ústavy již neměly takový význam, protože na jejich provádění byl menší zájem. Všechny ústavní orgány byly skutečně vytvořeny, pravý vliv ovšem zůstával v rukou KS Číny: „*Nejvyšší politické pravomoci zůstávaly v ústředních stranických orgánech obzvláště v politbyru a sekretariátu, zatímco místní stranické výbory byly mocnější než lidové vlády. Kontrola strany byla taky zajištěna sezením na dvou židlich: přední straniční tajemníci zastávali klíčové správní posty...*“ (*Cambridge 14*: 106) Tomuto stavu alespoň po formální stránce napomáhal nedostatečný systém záruk ústavy (Han 2004: 464-465).

Z těchto důvodů orgány, které neměly přímé výkonné pravomoci, postupně odumřely, zachovaly se pouze výkonné, které mělo z pohledu Strany smysl udržovat jakožto převodní kola moci.

Stranická moc se převáděla na výkonný orgán moci – Státní radu, která pak prováděla většinu stranických politik (*Cambridge 14*: 106), proto se Státní rada udržela dlouhodobě v chodu.

Ústava vytvořila precedent popírání právního státu, když vytvářela normy, která nedodržovala. Skutečné těžiště moci stálo mimo ústavní rámeček. Zároveň nebylo vytvořeno jakékoliv právní prostředí, tudíž orgány i jednotlivci se museli spoléhat pouze na mimoprávní individuální akty státních a stranických orgánů.

První ústava ČLR byla dokumentem zcela odpovídajícím záměru transformace. Opatrně přiváděla společnost nové změny směrem k totalizaci společnosti. Proces naprostého rozšíření státu/strany do všech oblastí života byl také během fungování této ústavy završen, zejména naprostým znárodněním výrobních prostředků.

Totalizace společnosti byla provázána i odmítnutím zákonnosti, kdy kromě ústavních zákonů byl přijat pouze zákon o rodině. KS Číny ani stát tedy nebyl svazován žádnými pravidly (Yang 2004: 36).

Všemocná strana začala postupně vytvářet mohutné národní politiky zastoupené zejména Hnutím sta květů a Kampaní proti pravičákům prohlubující ovládnutí celé společnosti stranou/státem. Teprve stranou zcela svázaná společnost mohla být vehnána do Velkého skoku vpřed a Velké kulturní revoluce.

Vady ústavy nespočívaly jen v jejím skutečném neprovádění a nenastavení systémů bránících jejímu obcházení. Mezi její koncepční nedostatky se počítá její přílišná časová omezenost, kdy doba přechodu na socialismus byla ukončena rokem 1956, tedy velmi záhy po přijetí ústavy. Dalším nedostatkem bylo nedostatečné propracování vztahů mezi orgány. Lze říci, že ústava nepočítala s konfliktem a vyhýbala se řešení střetů mocí (Han 2004: 498-502).

Kromě výše zmíněného se ústava roku 1954 stala důležitým koncepčním prvkem, neboť od jejího vzoru se odvíjelo další ústavní myšlení a vývoj. Dala základ nejvyšším institucím, které fungují dodnes (Han 2004: 481).

6 ČLR po ústavě roku 1954

6.1 Náprava strany, Hnutí sta květů (*Bǎihuā Yùndòng* 百花运动, Kampaň proti pravičákům (*Fǎn Yòupài Yùndòng* 反右派运动)

Osmý sjezd KS Číny konaný v září 1956 reagoval na výsledky 20. sjezdu Komunistické strany Sovětského svazu („KSSS“), jenž se odehrál v únoru 1956 a na kterém se KSSS zřekla Stalina a jeho praktik. VIII. sjezd KS Číny se zaměřil na pojetí věd, umění, literatury a práva (Tomášek 2004: 287).

Postupné ochlazování čínsko-sovětských vztahů, jež vznikalo od doby kritiky Stalina na 20. sjezdu KSSS se začalo projevat i v ideologickém odklonu od napodobování sovětského vzoru. Toto se projevilo i v pojetí dalších významných kroků ČLR.

Strana chtěla využít nestranických vzdělců, aby jí pomohli vytvořit lépe fungující stát a organizaci. Hnutí sta květů mělo sloužit straně jako zrcadlo, pomoci jí v nápravě, proto byli vyzváni vzdělanci, aby beztretně přednesli komunistické straně

svou kritiku. Základem této kritiky měla být náprava tří zel – subjektivismu, byrokratismu a sektářství ve straně (Chen 2000: 151).

Hnutí sta květů bylo zahájeno v roce 1956, svého vrcholu dosáhlo v červenci 1957, kdy začala svoboda vyjadřování učenců převyšovat stranou zvladatelnou míru.

Po právní stránce byla Straně vyčítána zejména absence zákonů především občanského a trestního zákoníku a procesních zákonů. Dále bylo kritizováno, že společnost sice prošla změnou, právo však nikoliv, bylo proto voláno po uvolnění diktatury (Chen 2000: 151-156).

Strana na otevřenou kritiku odpověděla Kampaní proti pravičákům. Obsadila ještě důsledněji místa dohlížející na vzdělance, kteří začali být vystavováni duševnímu nátlaku pomocí masových obviňování, převýchovy prací a jiným zastrahováním (*Cambridge 14*: 138-143).

6.2 Velký skok vpřed 1958-1961

S konsolidací poměrů bylo možné až v roce 1953 zahájit první pětiletý plán (1953 – 1957). Hospodářské výsledky prvního plánovaného období byly velmi uspokojivé a bylo dosaženo přiměřeného růstu. Ukázaly se ovšem náznaky, že druhá pětiletka (1958 – 1962) nebude již tak úspěšná, protože se začaly rozevírat nůžky mezi zemědělskou výrobou a průmyslem. Zaostávalo zemědělství, které mělo za úkol zásobovat průmysl, čímž docházelo ke zpomalení celého hospodářství (Shambaugh 2000: 136).

Mao Zedong tlačil na navýšení zemědělské i průmyslové výroby bez ohledu na možnosti obnovující se země. Prosadil politiku Velkého skoku vpřed, která byla vůdčím principem druhé pětiletky. Hlavní podstatou Velkého skoku bylo za pomoci mobilizace a nadšení mas dohnat ostatní nedostatky, přičemž měřítkem nebyla jakost, nýbrž množství výroby.

Pro takovýto mohutný projekt nebylo tehdejší prorostení státu do společnosti skrze kolektivizaci a znárodnění shledáno dostatečným, vznikl proto na venkově, který se stal základnou Velkého skoku vpřed, systém lidových komun (*rénmín gōngshè* 人民公社). Komuny byly hospodářsko-správní jednotkou společnosti, propojily stávající systém socialistických družstev sdružených majetkem s vesnickým správním orgánem. Po jistých úpravách vykrytalizovala komuna, jejíž základ tvořily

výrobní družstva³ (*shēngchǎnduì* 生产队). Družstva se sdružovala v brigády (*dàduì* 大队). Komuny sdružovaly všechnu majetek, a to i osobní, zároveň řídily veškerou lidskou činnost (*Cambridge 14*: 302). Nahradily dosavadní systém zemědělských výrobních družstev. Tento koncept byl proveden velmi rychle. Celá idea vznikla na jaře 1958, v srpnu ji schválil Ústřední výbor KS Číny. Do konce roku se v komunách sdružovalo 99% venkovských hospodářství. Při rozhodování o novém členění společnosti nebylo dodrženo ústavních principů, ba ani státní orgány se jej neúčastnily (Han 2004: 493).

6.3 Dopad krajních politik

Jak Kampaň proti pravičákům navazující na Hnutí sta květů, tak zahájení Velkého skoku zcela ostentativně od základu porušovaly ústavní zákon, každý v jiných ohledech. Došlo tedy i k otočení rétoriky Mao Zedonga z roku 1954: „*Tuto ústavu lze provádět, ba je nutné ji provádět.*“ (qtd. in Xu: 419) O čtyři roky později již bylo zřejmé, že ústava neodpovídá společenským podmínkám: „*Nelze se řídit právem při správě mnoha lidí. Množství lidí musí být vychováno ke zvykům... Účastnil jsem se tvorby ústavy, ale také si ji nepamatuji... Každé naše rozhodnutí je zákon, schůze je zákon... Máme systém nejrůznějších předpisů, z většiny, z devadesáti procent, se jimi v podstatě neřídíme, důležité je řídit se rozhodnutím. Neřídíme se občanským ani trestním právem při zachování systému.*“ (qtd. in Yang 2004: 8).

Velký skok vpřed skončil nakonec velkým neúspěchem. V roce 1961 byla jeho politika zastavena a Mao Zedong, byl nucen odejít do ústraní. Politika nabrala umírněnější linii.

Maův odchod umožnil uvolnění radikální politiky. Byl zmírněn režim lidových komun, rolníkům bylo umožněno disponovat se soukromým majetkem a mimo práci v komuně pěstovat menší množství zemědělských výrobků a prodávat je na trzích. Menším podnikům bylo povoleno jednat na vlastní riziko (Saich 2004: 42).

Kampaň Hnutí sta květů vytvořila překážku mezi Stranou a vzdělanci. Velký skok vpřed zase zapříčinil odcizení rolnické vrstvy od ideologie společnosti. Do roku 1962 pak následovalo i několik povstání zejména v provinciích s velkým podílem národnostních menšin. Bylo proto potřeba obnovit poškozenou tvář strany a její

---

³Jedná se o pracovní jednotku komuny, nikoliv sdružení majetku.

ideologie ve společnosti (Shambaugh 2000: 144).

Krajní zásahy do společnosti ukázaly nedostatečné zajištění brzd a protivah. Ukázalo se, že tehdejší systém postrádal zásadní právní nástroje k ochraně občanů (Chen 2000: 134).

6.4 Politika před Velkou kulturní proletářskou revolucí (*Wúchǎn Jiējí Wénhuà dàgémìng* 无产阶级文化大革命)

Ačkoliv Mao Zedong na konci roku 1958 opustil aktivní vrcholovou politiku, stále chtěl mít v některých ohledech svůj vliv nebo alespoň poradní hlas. Vůdčí dvojice období po Velkém skoku, Deng Xiaoping a Liu Shaoqi (který nahradil Mao Zedonga v pozici předsedy ČLR), se rozhodla nebrat na zřetel Mao a prosazovala nadále umírněnější politiku, založenou na vytváření soukromých pobídek, podpoře veřejného zdraví a vysokoškolského vzdělávání, kterou považoval Mao Zedong za zpátečnickou (*Cambridge 15*: 112).

Vzhledem k této situaci, začal vytvářet novou mocenskou základnu v Čínské lidové armádě. Mao Zedong „*strávil celý svůj život od dvacátých let slovem i skutkem organizací vzdoru proti ustanovenému pořádku. Po roce 1949 pokračoval v cílení proti etablovaným skupinám v čínské společnosti. Nakonec se rozešel se Sovětským svazem, když se jeho vrchnost vydala na scestí. Hlavním motivem maoistického stylu vzdoru byla mobilizace mas a potlačení vzdělců, kteří je původně řídili.*“⁴ (Fairbank: 374)

V duchu tohoto směřování rozběhl Mao Zedong Velkou kulturní proletářskou revoluci (*Wúchǎn jiējí wénhuà dàgémìng* 无产阶级文化大革命), která měla za úkol rozložit dosavadní stranické a politické struktury a navrátit státu jeho revolučního ducha.

V roce 1966 tak zřídil orgán Ústřední kulturně-revoluční skupiny (*Zhōngyāng Wéngé Xiǎozǔ* 中央文革小组), která měla za úkol organizovat Kulturní revoluci. Nahradila nejvyšší orgány strany Politbyro Komunistické strany Číny (*Zhōngguó Gòngchǎndǎng Zhōngyāng Zhèngzhìjú* 中国共产党中央政治局) s jeho stálým výborem, které určovalo politiku strany navenek a Sekretariát Komunistické strany

Číny (*Zhōngguó Gòngchǎndǎng Zhōngyāng Wěiyuánhuì Shūjìchù* 中国共产党中央委员会书记处), který měl na starosti vnitřní správu.

Prvním obdobím Kulturní revoluce bylo počátečních tři a půl roku od podzimu roku 1965 do dubna roku 1969. Toto období se neslo ve znamení velké aktivity Rudých gard (*Hóngwèibīng* 红卫兵), čili mobilizovaného fanatického studentstva na svém počátku a vojenského uchopení moci na jeho konci.

Prvním úkolem Velké kulturní revoluce bylo označit ve straně revizionistické živly, které byly posléze odstraněny, vrcholem tohoto snažení bylo odvolání Liu Shaoqiho (tehdejšího Maova soka) z postu místopředsedy KS Číny v červnu 1966. Liu byl v mocenském žebříčku KS Číny nahrazen maršálem Lin Biaem (1907 – 1971, 林彪). Post předsedy ČLR obsadili místopředsedkyně a místopředseda Song Qingling (1890 – 1981, 宋庆龄) a Dong Biwu (1886 – 1975, 董必武). Deng, spojenec Liu Shaoqiho, byl postupně odsunut z popředí do té míry, že roku 1969 byl přesunut jako běžný dělník do továrny na traktory v provincii Jiangxi (江西).

Dále byly rozeslány do Číny přívrženci Rudých gard, od nichž se očekávalo, že nechají vzniknout masovému hnutí, které přinutí stranu k nápravě. Rudé gardy ovšem nebyly s to dosáhnout svého cíle, neboť hnutí postrádalo ucelené vedení a rozpadlo se do štěpů soupeřících mezi sebou, stranickým aparátem a armádou. Konkrétně v procesu Lednové revoluce (*Yīyuè Gémìng* 一月革命), která trvala v lednu a únoru 1967, byly vyzvány masy k převzetí moci stranického aparátu. Tohoto úkolu se nebyly neorganizované skupiny schopny zhostit, proto byla vyzvána armáda k aktivní účasti a podpoře revolučního hnutí. Tím byl prolomen dosavadní stav, kdy se armáda nevměšovala do civilních záležitostí a naopak (Shambaugh 2000: 123-124).

V rámci tohoto hnutí postupně vykristalizovaly nové správní orgány – staré místní lidové komise, ovládané původními kádry musely být nahrazeny revolučními. Původně vznikla spontánní snaha o vytvoření lidových komun po vzoru Pařížské komuny (jedná se o jinou organizační jednotku než komunu na vesnické úrovni nahrazující družstva). Nakonec byl zřízen systém revolučních výborů (*gémìng wěiyuánhuì* 委员会). Podstatou revolučních výborů bylo rozdělení moci mezi radikální hnutí, funkcionáře strany a armádu zvané trojí jednota (*sānjiéhé* 三结合), přičemž armáda nakonec získala v těchto orgánech převahu. Vzhledem ke společenskému stavu bylo prosazení těchto výborů velmi postupné.

Revoluční výbory koncentrovaly veškerou státní moc ve svých rukou, nahradily nejen správní orgány, převzaly i pravomoce soudní a prokuraturní (Han 2004: 497).

Základem pro vytvoření tohoto systému bylo rozhodnutí Ústředního výboru KS Číny o Velké kulturní proletářské revoluci ze dne 8. srpna 1966. Ideologickým základem bylo odříznutí lidu od vlivu státu: „无产阶级文化大革命，只能是群众自己解放自己，不能采用任何包办代替的办法。” (VKPR: článek 4) – „*Ve Velké kulturní proletářské revoluci pouze masy samy mohou osvobodit samy sebe, nelze užít jakoukoliv jinou metodu, která by nahrazovala jejich konání.*“

Stranické kádry, vláda a správní instituce byly postaveny mimo proces trvalé revoluce. Toto období bývá označováno jako diktatura mas (*qúnzhòng zhuānzhèng* 群众专政). Toto zřízení nebylo nikdy ústavně podchyceno. Rozdíl oproti ústavou vymezené lidově-demokratické diktatuře tkvěl právě v tom, že zde nefungovaly stranické, státní a jiné orgány řídící stát. Jádrem celého systému byl kult osobnosti Mao Zedonga, který zakládal jeho svrchovanou moc. Zároveň lidově-demokratická diktatura se opírala (při nejmenším programově) o právo demokratické principy, přičemž diktatura mas se proti tomuto programově bouřila a prosazovala koncept trvalé revoluce (Chen 2000: 190-193).

S koncem roku 1967 došlo k uklidnění poměrů, na jaře 1968 byly rozpuštěny Rudé gardy. Začalo období výstavby nového systému.

Ve vzniklém chaosu nakonec prosadila pořádek armáda vedená právě Lin Biaem, Maovým spojencem (*Cambridge 15*: 111-113, 158-193). V prosinci 1968 byly rozpuštěny významné ústřední orgány důležité pro centrální správu: Ministerstvo vnitra (*Nèiwùbù* 内务部), Ministerstvo veřejné bezpečnosti (*Gōng'ānbù* 公安部) a lidové prokuratury (Chen 2000: 179).

V dubnu roku 1969 mělo 9. Plénium KS Číny definitivně ukončit Kulturní revoluci. Armáda ovládla stranu a Lin Biao byl ustanoven nástupcem Mao Zedonga.

Ačkoliv byla devátým plenárním zasedáním KS Číny Kulturní revoluce oficiálně ukončena její ozvěny pokračovaly dále až do roku 1971. Armáda začala upevňovat svou moc a prosazovat nápravu podobně jako předtím Rudé gardy. S tím rozdílem, že zatímco první fáze Rudých gard Kulturní revoluce zasáhla zejména města, tak armádní fáze se rozšířila až na venkov, kde opět začala prosazovat zákaz hospodaření mimo komunu i omezovat osobní vlastnictví, podobně jako během

Velkého skoku vpřed.

Armádní fáze byla ukončena smrtí maršála Lin Biao 13. září 1971. Smrt maršála otevřela cestu k mocenskému boji o nástupnictví po chřadnoucím Maovi. Soupeření se rozhořelo mezi radikálním křídlem zastupovaným Jiang Qing (1914–1991, 江青), Wang Hongwenem (1935-1992, 王洪文), Zhang Chunqiaem (1917–2005, 张春桥), Yao Wenyuanem (1931–2005, 姚文元), později zvaným Gangem čtyř (*Sirénbāng* 四人帮), a umírněnou frakcí vedenou Hua Guofengem (华国锋, 1921-2008). Spory mezi frakcemi se neomezily jen na ústředí, ale odehrávaly se ve všech oblastech, kam strana zasahovala.

Rozmíšky mohly být ukončeny až po smrti Maa 9. září 1976. Členové Gangu čtyř byli 6. října 1976 zadrženi a podrobeni veřejné pohaně.

Kulturní revoluce zanechala v čínském prostředí mnoho škod. Významným způsobem utrpělo i právo, které bylo poškozeno zejména naprostým odklonem od právního státu, což bylo předpokladem chaosu, který během revoluce vznikl (Chen 2000: 177-179). Tento pohled na právo vycházel z kulturní části Kulturní revoluce, která prosazovala Mao Zedongovo učení za svrchované. Propagace Maova učení souvisela se silným kultem osobnosti, který se v průběhu Kulturní revoluce prosazoval.

7 Ústava roku 1975

Potřeba změnit ústavu vzešla už od roku 1970 poté, co byla oficiálně kulturní revoluce ukončena. Dosavadní ústava byla považována za zastaralou, neboť byla plánována pouze na dobu přechodu, která byla ukončena socializací hospodářství (Xu: 422-427). Potřeba nové ústavy začala vznikat již v roce 1956-1958, kdy byla završen ekonomický a politický základ socialismu. „*Socialismus. [Je] prvá, nižší fáze komunistické společenskoekonomické formace. Ekonomický základ socialismu je společenské vlastnictví výrobních prostředků, politický základ je vláda pracujících vedených dělnickou třídou a marxisticko-leninskou stranou. Socialismus je takové společenské zřízení, které vylučuje vykořisťování člověka člověkem a jež se plánovitě rozvíjí v zájmu všeho lidu a všestranného rozvoje každého člena společnosti.*“ (Kožešník 1982: 328). Během roku 1956-1958 již přešla naprostá většina vlastnictví výrobních prostředků do socializované formy vlastnictví a stát byl veden KS Číny,

kteřá se vydávala za vůdčí sílu proletariátu. Stavba společnosti neodpovídala ústavě. Rovněž 8. sjezd strany (konaný roku 1956) už prohlásil dosažení socialismu (Xu 2001: 284). Prohloubení myšlenky socialismu je možno spatřovat v systému komun, který se do roku 1958 plně prosadil na venkově.

Až v prosinci 1970 byla vytvořena komise pro návržení nové ústavy odpovídající nadcházející době. Do září téhož roku byla ústava připravena a předložena ke schválení devátou plenární schůzí KS Číny, která ji přijala, od té doby čekala na přijetí ve Všečínském shromáždění lidových zástupců (Xu 2003: 495)

Hlavním rysem nové ústavy měla být stručnost. Proto se ústava omezila na 30 článků. Ústava byla nakonec přijata 17. ledna 1975 na prvním zasedání 4. schůze Všečínského shromáždění lidových zástupců.

7.1 Státní zřízení

ČLR v nové ústavě získala novou definici: „中华人民共和国是工人阶级领导的以工农联盟为基础的无产阶级专政的社会主义国家。“ (Ústava 1975: článek 1) – „Čínská lidová republika je socialistický stát diktatury proletariátu pracující třídy, jejíž základ tvoří svaz dělníků a rolníků.“

Diktatura proletariátu je zřízení, v němž: „skutečně pouze výhradně průmysloví dělníci a chudí a nižší střední rolníci jsou osoby mající politická práva.“ (Xu 2003: 470). Účelem diktatury proletariátu bylo zbavit práv všechny ostatní společenské vrstvy.

Hlavní silou státu se stala KS Číny, která zakotvila svou pozici přímo v ústavě: „中国共产党是全中国人民的领导核心。“ (Ústava 1975: článek 2) – „Komunistická strana Číny je vůdčím jádrem celého národa.“

Socialistická povaha státu spočívala v hospodářsko-vlastnických strukturách, skrze které se rovněž prosazovala moc proletariátu. Vzhledem k úspěšnému provedení přechodu soukromého vlastnictví výrobních prostředků na vlastnictví státní, mohla ústava tvrdit, že: „中华人民共和国的生产资料所有制现阶段主要有两种: 社会主义全民所有制和社会主义劳动群众集体所有制。“ (Ústava 1975: článek 5) - „V současné etapě jsou v Čínské lidové republice zejména dva druhy vlastnictví výrobních prostředků: socialistické vlastnictví všeho lidu a kolektivizované socialistické vlastnictví pracujících mas.“

Na venkově zakotvila ústava nejnižší hospodářsko-správní jednotku – komunu, které se vyvinuly už v době Velkého skoku vpřed. Jejíž podstata byla následující: „现阶段农村人民公社的集体所有制经济，一般实行三级所有、队为基础，即以生产队为基本核算单位的公社、生产大队和生产队三级所有。“ (Ústava 1975: článek 7) – „V hospodářském systému kolektivního vlastnictví lidových komun současného období se obecně provádí tři stupně vlastnictví, družstvo je základem, a jednotlivé stupně jsou výrobní družstvo, brigáda a lidová komuna, jíž je výrobní družstvo základní účetní jednotkou.“

Tři stupně vlastnictví umožňovaly na jednotlivých stupních nakládat s majetkem, čímž byla zaručena určitá míra motivace při výrobě. V původních komunách Velkého skoku fungovaly komuny tak, že se veškerý majetek soustředil v rukou komuny, která jej poté rovnoměrně přerozdělovala bez ohledu na práci družstva (Xu 2003: 473-474). Lidová komuna si nenárokovala postranní výdělečnou domácí a zemědělskou činnost.

Byla ovšem zdůrazněna ochrana výdobytků vlastní práce, která nevykořisťovala ostatní, což bylo výsledkem opakovaných zásahů do jakéhokoliv pěstování a výroby v domácnosti již od doby Velkého skoku vpřed přes Velkou kulturní revoluci.

Výjimku ze socializovaného vlastnictví tvořilo vlastnictví na samosprávných územích, kde socializace neproběhla tak rychle.

Socialismus se ústavně prosadil i v odměňování za práci. „国家实行“不劳动者不得食”、“各尽所能、按劳分配”的社会主义原则。“ (Ústava 1975: článek 9) – „Stát provádí socialistické zásady, „kdo nepracuje, nedostane najíst,“ „každému podle jeho schopností, každému podle jeho práce“.“ V praxi tyto principy nebyly dodržovány. Například pro dělníky platilo 8 platebních tříd, které dlouho neprošly revizí. Platy odpovídaly třídě, nikoliv práci, kterou dělník odvedl (Yang 2004: 25).

8 Ústavní instituce

Ústava se snažila zachovat soustavu orgánů z období ústavy 1954. Svou stručností se ovšem omezuje na výčet rozšířený o náznaky pravomocí jednotlivých orgánů.

8.1 Moc zákonodárná

8.1.1 Všečínské shromáždění lidových zástupců

Na systému, kde ústřední roli hrálo Všečínské shromáždění, nezůstalo nic změněno, byl navíc konstatován fakt, že Všečínské shromáždění je vedeno KS Číny: „全国人民代表大会是在中国共产党领导下的最高国家权力机关。“ (Ústava 1975: článek 16) – „Všečínské shromáždění lidových zástupců je nejvyšším orgánem státní moci vedeným Komunistickou stranou Číny.“

Vede-li KS Číny ústřední orgán ČLR, má pak vůdčí vliv ve všech státních záležitostech. Ústava v tomto konstatovala danou skutečnost, která nebyla výslovně uvedena v předchozí ústavě, ve skutečnosti však byla již tehdy uplatňována.

Ústava se uchýlila ke stručnějším, obecnějším výčtu pravomocí, který především umožňoval zákonodárnou činnost sboru. Skutečná nemožnost nechat scházet nebo nechat volit lidové zástupce během posledních pohnutých let přinutilo zákonodárce opírat se o relativizaci volebního období a scházení, kdy sice určil období voleb na 4 roky, ale vymínil si možnost prodloužení, stejně jako četnost schůzí měla být jedenkrát ročně nebo méně často (Ústava 1975: článek 16).

Všečínské shromáždění se tedy nescházelo často, proto zůstal institut Stálého výboru Všečínské shromáždění lidových zástupců, jehož úloha se od ústavy 1954 nezměnila, byla ovšem méně podrobně vymezena, což ovšem platí o celém oddílu Všečínské shromáždění. „Takto nedostatečný obsah ustanovení ústavy roku 1975 odráží, že tehdejší systém lidových shromáždění nebyl brán příliš vážně.“ (Xu 2003: 482)

8.2 Moc výkonná

8.2.1 Hlava státu

Nejdůležitější změnou, která v soustavě nastala je zánik předsedy ČLR, jehož oprávnění byla rozdělena mezi ostatní orgány a KS Číny. Tento krok byl proveden z iniciativy Mao Zedonga. Zůstala otázka, komu budou přeřazeny pravomoci předsedy ČLR. Velení jednotek získal právě předseda ústředního výboru KS Číny, zatupování navenek bylo svěřeno předsedovi Stálého výboru Všečínské shromáždění, čímž i získal pomyslnou roli hlavy státu po vzoru sovětské úpravy. Místo předsedy ČLR navrhoval členy nejvyšších státních orgánů Ústřední výbor KS Číny. Povinnost podepsat a vyhlásit zákony nebyla převzata nikým. Spolu s předsedou ČLR zaniknul i institut Nevyšší státní schůze.

8.2.2 Státní rada

Tento orgán si sice zachoval pozici hlavy výkonné moci. Již mu nebyl dán taxativní výčet oprávnění, nýbrž mu bylo umožněno konat generálním zmocněním v rámci zákonů a nařízení vydaných Všečínským shromážděním.

Tyto kroky byly důsledkem obnovy plného fungování Státní rady. Během roku 1975 se Deng Xiaopingovi podařilo prosadit přestavbu Kulturní revolucí narušeného aparátu a obnovovat postupně centralistické řízení, jež bylo porušeno kulturně – revoluční decentralizací (Shambaugh 2000: 151).

8.3 Moc soudní

Moci soudní již nebyl připisován žádný význam. Ústava pouze zakotvuje odpovědnost soudů místním shromážděním lidových zástupců a jejich stálým orgánům. Soudci byli ustanovováni pouze stálým orgánem místního lidového shromáždění (*Ústava 1975*: článek 25).

Lidová prokuratura jakožto samostatný orgán byla zrušena a její pravomoc přesunuta na policejní orgány. Přičemž lidová prokuratura byla neústavně rozpuštěna již v prosinci 1968 (Chen 2000: 179).

Základní zásady řízení byly stanoveny: „*检察和审理案件，都必须实行群众路线。对于重大的反革命刑事案件，要发动群众讨论和批判。*“ (*Ústava 1975*: článek 25) – „*Výšetřování a soudní případy musí provádět masovou linii. Proti závažným trestným kontrarevolučním případům musí být vyburcována masová beseda a kritika.*“

8.4 Místní správa

Podle nové ústavy neměl zaniknout ani současný systém místní správy skrze místní lidová shromáždění. Podstatnou skutečností, jež se projevila v průběhu fungování první ústavy, byla neschopnost přinutit místní lidová shromáždění k účinnému výkonu svých pravomocí, což předznamenalo upozadění tohoto orgánu.

Dalším posunem ve výkonu správy byl vznik revolučních výborů, které

nahradily stávající lidové komise. Revolučním výborům se tak dostalo ústavního uznání.

Vztah mezi místním shromážděním a revolučním výborem nebyl pevně zakotven, neboť dělba jejich pravomocí není dána. „地方各级人民代表大会和它产生的地方各级革命委员会在本地区内，保证法律、法令的执行，领导地方的社会主义革命和社会主义建设，审查和批准地方的国民经济计划和预算、决算，维护革命秩序，保障公民权利。“ (Ústava 1975: článek 23) – „*Místní lidová shromáždění a jimi vytvořené revoluční výbory v daném území zaručují právo a výkon nařízení, vedou místní socialistickou revoluci a socialistickou výstavbu, prošetřují a schvalují místní národní plán, rozpočet, účet chrání revoluční systém a zajišťují občanská práva.*“

„*Takto vyjádřená podstata a postavení místních revolučních výborů je zřejmě velmi nedokonalá.*“ (Xu 2003: 492)

Dělení pravomocí a podstatné rozlišování těchto dvou orgánů postrádalo podstatu, poněvadž revoluční výbory zastávaly jednak funkci stálého orgánu místního shromáždění lidových zástupců, tak i pozici místní vlády, staly se proto ústředním orgánem místní moci (Ústava 1975: článek 22).

Do systému místní správy se zařadila i komuna jakožto nejmenší hospodářsko-správní jednotka, která skrze vlastnické vztahy ovládala venkov i jako orgán státní moci (Ústava 1975: článek 7).

Místní samosprávě se bohužel nedostalo takové pozice jako v ústavě roku 1954. „自治区、自治州、自治县都是民族自治地方，它的自治机关是人民代表大会和革命委员会。民族自治地方的自治机关除行使宪法第二章第三节规定的地方国家机关的职权外，可以依照法律规定的权限行使自治权。“ (Ústava 1975: článek 24) – „*Samosprávné oblasti, samosprávné prefektury, samosprávné okresy jsou samosprávnými místy, jejich samosprávnými orgány jsou shromáždění lidových zástupců a revoluční výbor. Samosprávné orgány samosprávných míst mohou, kromě v kapitole dvě oddílu tři stanovených místních státních pravomocí, podle zákonných omezení provádět právo na samosprávu.*“

Takto vymezené právo na samosprávu pouze nazývá státní orgány samosprávnými, jinak mezi nimi nečiní rozdíl. Ústava ani nezakotvila zvláštní práva menšin, dá se tak říci, že na ústavní ochranu národností rezignovala.

8.5 Význam ústavy 1975

Společný program byl dokumentem, který vytyčoval cíle budoucího vývoje ČLR. První ústava rozvinula základy společného programu a dala, ač omezený, právní rámec době přechodu. Po dvacetiletém vývoji, který první ústava předpokládala, bylo dosaženo zcela nového neústavního stavu. Nová ústava tedy měla zakotvit to, čeho již bylo ve společnosti dosaženo.

Ústava roku 1975 proto není ani toliko ústavou jako spíše dokumentem oznamujícím dosažení socialismu, který podává výčet socialistických institucí. Po pravdě uvádí skutečné vztahy, tedy především vůdčí úlohu strany ve společnosti a omezenou moc volených orgánů závislých na straně. Tím, že někdejšího stavu bylo dosaženo bez ústavního přičinění, se lze domnívat, že takto živelně vzniklý řád nepotřebuje pevně zakotvovat pravidla, která se stejně vypracovala mimo ústavní rámec. Není to ani v jeho revolučním duchu žádoucí.

Režim se s touto ústavou, která poněkud vyčnívá z řady ostatních ústav vypořádává tak, že ji označuje za výtvor Mao Zedonga, v jehož „ústavním smýšlení a jednání se přibližně od roku 1958 objevila veliká proměna. Neustále burcoval masové akce, užívané k nahrazení socialistické zákonnosti, ústavu postupně zanedbával.“ (Xu 2003: 496) Tímto se do ústavy dostalo „ultralevicové“ směřování (*jízuǒ sīcháo* 极左思潮).

9 Ústava roku 1978

Rychlé přijetí nové ústavy odpovídalo i rychlé proměně událostí. Ústava roku 1975 byla přijata na sklonku života Mao Zedonga. Po jeho smrti následovala změna vedení. Po zadržení Gangu čtyř bylo nutné stanovit politiku nové garnitury a urovnat vztahy v rámci frakce zastávající staré stranické kádry.

Intelektuální kruhy se domnívaly, že je potřeba zmírnit stupeň centralizace moci v rukou KS Číny, o nutnosti změny řízení byly přesvědčeny i tehdejší stranické kruhy (Yang 2004: 109).

Po odstranění nepřítele starých kádrů začal boj o nové směřování mezi dvěma křídly. Jedním, vedeným Hua Guofengem, dosavadním předsedou KS Číny, druhým, spadajícím pod záštitu rehabilitovaného Deng Xiaopinga. Zatímco Deng byl zastánce umírnění poměrů, Hua se zaměřil na udržení maoistického směřování státu. Což

jasně vyjádřil v doktríně „Dvě všechno“ (*liǎngge fánshì* 两个凡是): „凡是毛主席作出的决策, 我们都坚决维护; 凡是毛主席的指示, 我们都始终不渝地遵循。“ (qtd. Xu 2003: 499) – „*Budeme bránit všechna politická rozhodnutí, která učinil Mao Zedong; budeme neochvějně následovat všechny Mao Zedongovy pokyny.*“

Deng naopak prosazoval reformy a postupné odumírání všeobsahujícího státu. Jednalo se tedy o omezení socialismu, to jak v péči o občany, tak v uvolnění herního pole soukromé výšece hospodářství.

Třetí ústava přijatá 5. března 1978 byla poplatná své době, protože se jednalo o kompromis mezi dvěma tábory. První zastupovaný Huaem, druhý Dengem. V době navrhování ještě neměl Deng, pozdější vítěz, plně navrch, takže bylo nutné dojít k dohodě ohledně této záležitosti. Bylo zřejmé, že vítězný štěp strany následně upraví ústavu podle svého budoucího směřování. Třetí ústava tak obsahuje mnohé z předchozí ústavy, zároveň některé reformní náznaky, stejně jako snahu navrátit se k první ústavě.

9.1 Státní zřízení

Základní charakteristika státu se zachovala stejná jako v ústavě roku 1975. ČLR je socialistickou diktaturou proletariátu. To znamená, že je zachováno výhradní postavení pracujícího lidu, stejně jako vlastnicko-hospodářská struktura národního hospodářství. Formy vlastnictví tak zůstávají stejné. Jediným posunem byl možný náznak do budoucna pro opětovné posílení lidových komun, kde bylo umožněno sdružovat vlastnictví do vyšší účetní jednotky: „生产大队在条件成熟的时候, 可以向大队为基本核算单位过渡“ (Ústava 1978: článek 7) – „*Pokud výrobní brigáda za určitých podmínek dozraje, může se přeměnit na účetní jednotku, které byla brigáda základem.*“ Toto ustanovení zaznamenávalo již pracující proces povyšování brigád s tím, že ostatní brigády byly povzbuzovány k podobným krokům (China's changing constitution: 86).

Institut přechodu na vyšší účetní jednotku je příkladem postupu, který šel proti tehdejšímu obecnému proudu privatizace určitých částí hospodářství. Jednalo se tedy o maoistický institut směřující k soustředění majetku v komuně (Xu 2003: 517).

Zachováno zůstalo i právo pracujících přivydělávat si mimo komunu při splnění daných podmínek.

9.2 Státní orgány

Zákonodárná moc se začala vracet k vymezení podobnému jako v ústavě z roku 1954. Jejím základem tedy není generální zmocnění, nýbrž výčet jednotlivých pravomocí velmi podobných výčtu ve zmíněné ústavě. Oprávnění Všečínského shromáždění v ústavě roku 1978 jsou vyjmenovaná detailněji než v ústavě roku 1975, ale úžeji než v ústavě roku 1954 (Xu 2003: 523). Absence těchto ustanovení byla zapříčiněna především neexistencí orgánů, které existovaly v době ústavy 1954, například funkce předsedy ČLR. Zachován zůstal i Stálý výbor Všečínského shromáždění, kterému byly výčtem rozšířeny pravomoci oproti předešlému stavu. Jednou drobnější úpravou bylo ustanovení pětiletého funkčního období pro zákonodárný sbor.

Pravomoci předsedy ČLR si mezi sebou rozdělilo Všečínské shromáždění, jeho stálý výbor a Ústřední výbor KS Číny. I u Státní rady nedošlo k výrazné proměně oproti první ústavě – její pozice v systému, jakožto nejvyššího výkonného orgánu, zůstala stejná.

Mírnou proměnou prošel i systém místní správy. Ústava z roku 1978 stanovila: „省革命委员会可以按地区设立行政公署，作为自己的派出机构。“ (*Ústava 1978: článek 34*) – „*Provinční revoluční výbor může v daném místě vytvořit správní úřad (gōngshǔ 公署) sloužící jako jeho přidružený úřad.*“ Tímto krokem se zjednodušila státní správa a vznikla pouze třístupňová organizace shromáždění lidových zástupců skládající se z provincií, okresů a lidových komun. Územní celky pod úrovní provincií a samosprávných oblastí s výjimkou samosprávných prefektur tak přišly o samostatné orgány státní moci a byly spravovány pouze přidruženými úřady, které byly plně v kompetenci provincií, což znamenalo posílení centralismu. (Xu 2003: 529) Tentýž princip platil pro územní celky nižší než byl okres. Přidružené správní úřady nebyly řízeny kolektivním tělesem, ale komisařem (*zhuānyuán 专员*) plně podřízeným zřizovateli.

Národnostní menšiny a jejich ústavní postavení zůstalo také na půli cesty mezi první ústavou a ústavou roku 1975. Ústava sice vytyčovala některá národnostní práva: „各民族都有使用和发展自己的语言文字的自由，都有保持或者改革自己

的风俗习惯的自由。“ (*Ústava 1978: článek 4*) – „*Každá národnost má svobodu používat a rozvíjet svůj psaný i mluvený jazyk, stejně jako zachovávat či přetvářet své zvyky a obyčejy.*“ V rámci tohoto ustanovení měly národnostní menšiny právo na užívání svého jazyka v úřední komunikaci.

Struktura národnostní samosprávy opisovala územní členění obyčejné státní správy. Menšiny měly právo na zastoupení v samosprávném orgánu. Samosprávné orgány nakládaly s oprávněním v rámci zákonných omezení spravovat záležitosti samosprávného místa.

Úprava pojetí soudů nenašla nové podstaty v ústavě roku 1978. V ústavě roku 1975 bylo zrušení lidových prokuratur považováno za veliký výdobytek. Nyní byla opět zřízena struktura lidových prokuratur kopírující soudní soustavu. Pavouk lidových prokuratur však nebyl po formální stránce postaven jako ostatní orgány, tedy tak, že se podřízený podléhal vedení nadřízeného orgánu. „*最高人民法院监督地方各级人民检察院和专门人民检察院的检察工作，上级人民检察院监督下级人民检察院的检察工作。*“ (*Ústava 1978: článek 43*) – „*Nevyšší lidová prokuratura na prokuratorní činnost místních a zvláštních lidových prokuratur, nadřízená lidová prokuratura dozoruje nad prokuratorní činností podřízené lidové prokuratury.*“ Takto se prokuratury po formální stránce vymanily ze systému demokratického centralismu a byla jim tak nabídnuta větší volnost při provádění její činnosti.

9.3 Úpravy ústavy 1978

Ústavní dokument z roku 1978 neměl být pouze brzy nahrazen novou ústavou (v roce 1982), byl navíc již 7. ledna 1979 novelizován. Novela se tematicky týkala místních shromáždění a lidových prokuratur. Novela zakotvila větší centralizaci struktury lidových prokuratur, zatímco místním shromážděním zaručila menší závislost na ústředí.

Pro lidové prokuratury byla změněna klausule, stanovující pouhý dohled nadřízeného úřadu. Struktura byla upevněna tak, že nadřízený úřad vedl podřízenou jednotku.

Další změnou byla záměna názvů revolučních výborů za místní lidové komise, navrátíl se tak název předkulturně-revoluční doby. Shromáždění, která byla na úrovni

okresu a výše, získaly povinnost zřizovat stálé výbory, které měly zasedat, pokud se nekonala schůze místního shromáždění. Novela zároveň rozšiřovala volební právo a stanovila, že přímo se volí místní orgány až do úrovně okresu, tedy až celky nadřazené okresům měly nepřímo volené zástupce.

Nová koncepce místní správy byla podtržena novými organizačními řády místních shromáždění a místních vlád (*Zhōnghuá rénmin gònghéguó dìfāng gèjí rénmíndàibiǎo dàhuì hé dìfānggèjí zhèngfǔ zǔzhīfǎ* 中华人民共和国地方各级人民代表大会和地方各级人民政府组织法), tento zákon byl přijat spolu s novým volebním zákonem do místních shromáždění a Všečínského shromáždění lidových zástupců (*Zhōnghuá rénmin gònghéguó quánguó rénmín dàibiǎo dàhuì hé dìfānggèjí rénmíndàibiǎo dàhuì xuǎnjǔfǎ* 中华人民共和国全国人民代表大会和地方各级人民代表大会选举法). Tyto zákony, přijaté společně s novelou ústavy, nevykračovaly ze stínu svých předchůdců. Volební právo se stalo skutečně všeobecným bez výjimek vylučující protistátní živly. Řád místních orgánů zejména jasně vymezoval jejich úkoly, ustanovoval pevnou demokraticky centralizovanou soustavu. Zákony v podstatě navracely stav platný pro první ústavu.

9.3.1 Prováděcí předpisy

Kromě zmiňovaných zákonů byly postupně prováděny nové zákony, které měly za úkol sledovat společenské proměny. Prvního ledna 1980 vešly v účinnost dva další důležité zákony, a to Řád lidových prokuratur (*Zhōnghuá rénmin gònghéguó jiǎncháyuàn zǔzhīfǎ* 中华人民共和国人民检察院组织法) a Řád lidových soudů (*Zhōnghuá rénmin gònghéguó rénmínfǎyuàn zǔzhīfǎ* 中华人民共和国人民法院组织法). Tyto zákony jednak navracely soudnictví a prokuraturu v původní stav, kdy byly soudy poslušné jen zákonu a tak předbíhaly platnou ústavu.

Od vzniku nové ústavy začalo pracovat do té doby umrtvené zákonodárství a začaly být přijímány další předpisy potřebné pro vytvoření právního státu, 6. července 1979 byl vyhlášen trestní zákoník, 13. září 1979 zákon na ochranu životního prostředí, 10. září 1980 zákon o manželství a další.

9.4 Význam Ústavy 1978

Třetí ústava se nesla v duchu období přechodu moci mezi podporovateli trvalého třídního boje a trvalé revoluce. Hua Guofeng, který byl do čela strany ustanoven spíše jako kandidát, který stál mezi oběma proudy, měl povahu přechodného správce, který nikdy skutečně nedisponoval hlavní mocí.

Politické koncepce této doby byly jakousi míchanicí odlišných přístupů. Jednak docházelo k pomalým revizním krokům, zmírňujícím důsledky Velké kulturní revoluce, souběžně však byly prosazovány některé staré postupy, jako například investice do těžkého průmyslu při zanedbávání ostatních odvětví, což je zemědělství či spotřební průmysl (Shambaugh 2000: 206).

Hua byl však ještě v průběhu roku 1978 na třetím plenárním zasedání jedenáctého ústředního výboru KS Číny vymanévrován Deng Xiaopingem, který nastavil jasně reformistický kurz (Shambaugh 2000: 206).

Ústava tohoto období nese jasné rysy klimatu, ve kterém vznikala. Předchozí dvě ústavy představovaly pevné pojetí dvou různých typů vlády. Ústava roku 1978 v celku nekonzistentně slučuje tyto úpravy. Nepřináší žádné systémové inovace. Jestli první ústava byla poměrně propracovaným systémem státu, druhá ústava revolučním dokumentem oslavujícím dosažené výdobytky Velké kulturní revoluce, tak ústava roku 1978 nedosahuje jakosti první ústavy, zároveň jí chybí revoluční lehkost kulturně-revolučního spisu. Z toho důvodu začaly ještě v roce 1978 přípravy úprav této ústavy.

Tlustou čáru za předchozím právním vývojem udělal až Stálý výbor Všečínského shromáždění, který vydal 29. listopadu 1979 rozhodnutí, které anulovalo kulturně-revoluční zákonodárnou činnost: „从一九五四年九月二十日第一届全国人民代表大会第一次会议制定中华人民共和国宪法以来，全国人民代表大会和全国人民代表大会常务委员会制定、批准的法律、法令，除了同第五届全国人民代表大会制定的宪法、法律和第五届全国人民代表大会常务委员会制定、批准的法令相抵触的以外，继续有效。“ – „*Zákony a nařízení vytvořené a přijaté Všečínským shromážděním lidových zástupců a Stálým výborem Všečínského shromáždění lidových zástupců poté, co na prvním zasedání první schůze Všečínského shromáždění lidových zástupců dne 20. září 1954 vyhlásilo ústavu, kromě nařízení, které jsou ve vzájemném rozporu s ústavou a právem vytvořeným pátou schůzí*

Všečínského shromáždění lidových zástupců nebo nařízeními přijatými Stálým výborem páté schůze Všečínského shromáždění lidových zástupců, jsou nadále účinné.“ (Rozhodnutí o účinnosti: článek 1) (prvně se 5. Schůze Všečínského shromáždění sešla 26. února 1978 pozn. původce)

Další rozhodnutí z 10. června 1981 určovalo, že pro výklad, které ustanovení je v souladu s předpisy, je vždy příslušný ten orgán, do jehož pravomoci předpis spadá, Všečínské shromáždění rozhoduje o zákonech, soudy o rozsudcích, místní orgány o místních vyhláškách a nařízeních.

I podústavní normy ukazují, že budoucí úprava bude směřovat mnohem méně „ultralevicovým“ směrem, že bude užíváno zákonu k prosazení státní moci a že bude vytvořen nový právní systém.

Závěr

Do roku 1982 prošla ČLR *poloústavní* etapou konsolidace, jejíž vůdčí listinou byl Společný program. Zřízení tehdy pracovalo na polovojenském základě. Následovalo období ústavy z roku 1954, které po právní stránce založilo lidovou demokracii. Ústava navrhla základní strukturu státu a společnosti. Jakožto ústava přechodná připravila společnost na přechod k socialismu.

Skutečnost, že již v roce 1956 dospěl proces socializace do té míry, že stát ovládal veškeré výrobní prostředky že pozměnil systém vlastnických vztahů a že ovládal centralisticky celé hospodářství, však neznamenal vznik nové ústavy. Jedním důvodem bylo, že by se jednalo o čistě formální akt, který by nic nezměnil na skutečnosti, že KS Číny plně ovládá společnost. Dalším byly následné velké společenské události jako kampaně sta květů a proti pravičákům nebo Velký skok vpřed. V období mezi lety 1961 a 1965 se pak strana soustředila na obnovu země po politikách Velkého skoku Vpřed a upevnění svého postavení ve společnosti, nikoliv na ústavní zřízení.

Následná Velká proletářská kulturní revoluce znamenala obrat od celého dosavadního státního systému a programově se postavila *proti právu vůbec*. Během prvního období Velké kulturní revoluce byl v chod uveden revoluční řád státu, zásadně odlišný od řádu, jak byl předvídan ústavou. Když se situace zásahem armády částečně uklidnila a generál Lin Biao se stal nástupcem Mao Zedonga, začalo se uvažovat o ústavě nové. Tyto úvahy však byly přerušeny smrtí Lina. Nové kulturně-revoluční ústavy se proto ČLR dočkala až v roce 1975. V srpnu 1976 umřel Mao Zedong a v říjnu byla definitivně poražena i mocenská skupina Gangu čtyř řídící kulturní revoluci od Linova úmrtí. Roku 1978 je proto přijata ústava revidující vybočení kulturní revoluce.

Ústavní listiny byly odrazem své doby. Vyjadřovaly současné ideologické směřování strany a společnosti. Každá byla přijata za účelem ohlášení změny ve směřování státní politiky.

První dva spisy - Společný program a ústava roku 1954 - odpovídaly prvotnímu záměru, se kterým strana nastupovala k moci, tedy nastolit lidovou demokracii. Ta měla otevřít cestu k procesu socialisace společnosti. V kapitolách 2.1. a 6.7. jsem dospěl k závěru, že oba dva dokumenty se dařilo v rámci jejich cíle naplnit. Jednak totiž vytvořily základní konstrukci státu, jednak daly hrubý právní rámec procesu

socializace vlastnických vztahů. Ústava sama však postrádala lepší zabezpečení proti zneužití státní moci. Tak to odpovídalo konceptu, kdy se politické záležitosti řešily mimo státní úroveň ve stranických orgánech, stát jsa pouze využit k provedení dané politiky.

Dle mého závěru v kapitole 8.5. ústava roku 1975 nejvýrazněji ze všech sledovaných listin postrádala snahu vytvořit systém ústavních vztahů. Jejím hlavním účelem bylo pojmenovat výdobytky Velké kulturní revoluce. Z nich můžeme zmínit proklamované dosažení socialismu, prosazení KS Číny jako ústavou dané moci nebo zrušení lidových prokuratur a ochromení práce soudů. Rozbor tohoto dokumentu ukazuje, že se jedná spíše o *oslavný dokument* než o právní normu.

Závěry v kapitole 9.4. ukazují, že ústava z roku 1978 je dokladem střetu dvou politických přístupů po Velké kulturní revoluci. Její význam tkvěl zejména v ukončení platnosti ústavy 1975 a tím také Velké kulturní revoluce.

Obecně lze shrnout, že čínské ústavy tohoto období trpěly přílišným minimalismem co do vymezení rámce fungování státu. To bylo způsobeno nechutí představitelů státu řídit se ústavními omezeními, která považovali spíše za ideologický nežli za právní nástroj. Vývoj ukázal, že je Číně blízká koncepce první ústavy z roku 1954, která tvoří soudržný systém vztahů státních orgánů, ponechává ovšem dostatečný prostor KS Číny k prosazování vlastní politiky. Tento stav ukotvoval absenci právního státu. Nebyly za něj tvořeny zákony a řízení společnosti záviselo pouze na individuálních právních aktech, zejména na rozhodnutích Státní rady, Stálého výboru Všečínského shromáždění nebo KS Číny.

Z hlediska dalšího ústavního vývoje bylo čínským politikům po roce 1982 třeba prozkoumat hlavní nedostatky, se kterými se čínské ústavní právo potýkalo – minimalismus ve vymezení práv a povinností orgánů, jakož i podrobnější propracování střetu práv a povinností těchto orgánů. Kromě toho jim bylo nevyhnutelné vytvořit systém právních předpisů a založit tak prostředí pro uplatnění decentralizace zahájené po Velké kulturní revoluci.

Použitá literatura

Prameny

Společný program Čínského lidového politického poradního shromáždění ze dne 29. září 1949, 11. ledna 2013 http://news.xinhuanet.com/ziliao/2004-12/07/content_2304465.htm

(„Společný program“)

Ústava Čínské lidové republiky ze dne 20. Zář 1954, 11. ledna 2013. http://www.npc.gov.cn/wxzl/wxzl/2000-12/26/content_4264.htm

(„Ústava 1954“)

Ústava Čínské lidové republiky ze dne 17. ledna 1975, 11. ledna 2013. http://www.npc.gov.cn/wxzl/wxzl/2000-12/06/content_4362.htm

(„Ústava 1975“)

Ústava Čínské lidové republiky ze dne 5. března 1978, 11. ledna 2013. http://www.npc.gov.cn/wxzl/wxzl/2000-12/06/content_4365.htm

(„Ústava 1978“)

Zákon Čínské lidové republiky o volbách do Všečínského shromáždění lidových zástupců a do místních shromáždění ze dne 5. března 1953, 11. ledna 2013. <http://news.qq.com/a/20111206/001250.htm>

(„Volební zákon“)

Řád Všečínského shromáždění Čínské lidové republiky dne 20. září 1954, 11. ledna 2013. http://www.npc.gov.cn/wxzl/wxzl/2000-12/10/content_4265.htm

(„Řád Shromáždění“)

Řád Státní rady Čínské lidové republiky ze dne 21. září 1954, 11. ledna 2013. http://www.npc.gov.cn/wxzl/wxzl/2000-12/10/content_4266.htm

(„Řád Státní rady“)

Řád lidových soudů Čínské lidové republiky ze dne 21. září 1954. 11. ledna 2013.

http://www.npc.gov.cn/wxzl/wxzl/2000-12/10/content_4267.htm

(„Zákon o soudech“)

Řád lidových prokuratur Čínské lidové republiky ze dne 21. září 1954. 11. ledna

2013. http://www.npc.gov.cn/wxzl/wxzl/2000-12/10/content_4269.htm

(„Řád lidových prokuratur“)

Řád místních lidových shromáždění a místních lidových komisí Čínské lidové republiky ze dne 21. září 1954. 11. ledna 2013.

http://www.npc.gov.cn/wxzl/wxzl/2000-12/10/content_4268.htm

(„Řád místních shromáždění“)

Rozhodnutí Ústředního výboru KS Číny ze dne 8. srpna 1966 o Velké kulturní proletářské revoluci. 11. ledna 2013.

<http://baike.baidu.com/view/969942.htm>

(„VKPR“)

Rozhodnutí Stálého výboru Všečínského shromáždění lidových zástupců ze dne 29. listopadu 1979 o účinnosti práva a zákonných nařízení přijatých od založení Čínské lidové republiky. 11. ledna 2013.

http://www.npc.gov.cn/wxzl/gongbao/2001-02/06/content_5004384.htm

(„Rozhodnutí o účinnosti“)

Sekundární literatura

COHEN, J. A. (1978) “*China`s Changing Constitution.*“ China Quaterly prosinec.

FAIRBANK, J. K. - GOLDMAN M. (2006). *China – A New History.* Cambridge, London: Belknap Press of Harvard University.

GERLOCH, A. (2004). *Teorie práva.* Plzeň: A. Čeněk.

- GRÓNSKÝ, J. (1954) „*K Novej ústave Čínskej lidovej republiky.*“ Právnik červen
- HAN Dayuan (2004). *1954 Xianfa Yu Xinzhongguo Xianzheng.* Changsha_ Hunan Renmin Chuban She.
- CHEN Jinliang - CHEN Jinzhao - WENG Youwei (2000). *Dangdai Zhongguo Falü Sixiang Shi.* Kaifeng: Henan Daxue Chuban.
- KOŽEŠNÍK, J. a kol. (1981). *Ilustrovaný encyklopedický slovník.* Praha: Academia.
- KUKLÍK, J. a kol. (2007). *Dějiny anglo-amerického práva.* Praha: Linde.
- LIU Chao-ch'i (1954). *Report on the draft constitution of the People's Republic of China: Constitution of the Peoples Republic of China.* Beijing: Beijing Foreign Language Press.
- TWITCHETT, D. - FAIRBANK, J. K. (2008). *The Cambridge History of China. Republican China Part II.* Cambridge: Cambridge University Press. („Cambridge 13“)
- TWITCHETT, D. - FAIRBANK, J. K. (2008). *The Cambridge History of China. The Peoples Republic Part I.* Cambridge: Cambridge University Press. („Cambridge 14“)
- TWITCHETT, D. - FAIRBANK, J. K. (2008). *The Cambridge History of China. The Peoples Republic Part II.* Cambridge: Cambridge University Press. („Cambridge 15“)
- SAICH, A. (2004). *Governance and Politics of China.* New York, Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- SHAMBAUGH, D. (2000). *Modern Chinese State.* Cambridge: Cambridge University Press.
- TOMÁŠEK, M. (2004). *Dějiny čínského práva.* Praha: Academia.

XU Chongde (2003). *Zhonghua Renmin Gongheguo Xianfa Shi*. Fuzhou: Fujian Renmin Chubanshe.

XU Xiuyi - HAN Dayuan (2001). *Xiandai Xianfaxue Jiben Yuanli*. Peking: Beijing Renmin Gongtan Daxue Chubanshe.

YANG Jisheng (2004). *Zhongguo Gaige Niandai De Zhengzhi Douzheng*. Hong Kong: Excellent Culture Press. MOBI.